

KRZYSZTOFORY

Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa

37

Muzeum Krakowa

Kraków 2019

Recenzenci zeszytu 37 / Reviewers of Volume 37

Michał Baczkowski (Uniwersytet Jagielloński), Anna Bednarek (Muzeum Krakowa), Małgorzata Perdeus-Białek (Menedżerowie Jutra MOFFIN; Uniwersytet Jagielloński), Katarzyna Biecuszek (Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków w Krakowie), Marcin Biernat (Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków w Krakowie), Czesław Brzoza (Uniwersytet Jagielloński), Katarzyna Bury (Muzeum Krakowa), Eugeniusz Duda (Muzeum Krakowa), Joanna Gellner (Muzeum Krakowa), Grażyna Kubica-Heller (Uniwersytet Jagielloński), Zofia Kaszowska (Akademia Sztuk Pięknych w Krakowie), Dawid Keller (Muzeum Śląskie), Iwona Kęder (Muzeum Narodowe w Krakowie), Kamila Kłudkiewicz (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu), Waldemar Komorowski (Muzeum Narodowe w Krakowie), Tomasz Koziół (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), Anna Kwiatek (Muzeum Krakowa), Elżbieta Lang (Muzeum Krakowa), Dorota Łuczak (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu), Katarzyna Maniak (Uniwersytet Jagielloński), Adam Mazur (Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu), Konrad Meus (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie), Ewa Orlińska-Mianowska (Muzeum Narodowe w Warszawie), Marianna Michałowska (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu), Wanda Mossakowska (Stowarzyszenie Historyków Fotografii), Mateusz Niemiec (Muzeum Krakowa), Zdzisław Noga (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie), Piotr Nowak (Politechnika Wrocławska), Zenon Piech (Uniwersytet Jagielloński), Daria Pilch (Muzeum Krakowa), Michał Pręgowski (Politechnika Warszawska), Andrzej Rybicki (Muzeum Fotografii w Krakowie), Jacek Salwiński (Muzeum Krakowa), Beata Biedrońska-Słota (Muzeum Narodowe w Krakowie), Dorota Majkowska-Szajer (Muzeum Etnograficzne w Krakowie), Wojciech Walanus (Uniwersytet Jagielloński), Marek Więcek (Muzeum Inżynierii Miejskiej w Krakowie), Michał Wiśniewski (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie)

Adiustacja / Copy editing: Anna Biedrzycka

Tłumaczenie na język angielski / Translation into English: Maria Piechaczek-Borkowska

Projekt graficzny / Graphic Design: Monika Wojtaszek-Dziadusz

Ilustracje / Illustrations: Archiwum Narodowe w Krakowie (ANK), Biblioteka Jagiellońska (BJ), Biblioteka Narodowa (BN), Fototeka Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu (IHS UAM), Fototeka Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego (IHS UJ), Lwowska Narodowa Naukowa Biblioteka Ukrainy im. W. Stefanyka, Muzeum Etnograficzne w Krakowie (MEK), Muzeum Fotografii w Krakowie (MuFo), Muzeum Krakowa (MK), Muzeum Narodowe w Krakowie (MNK), Muzeum Narodowe w Warszawie (MNW), Muzeum Sztuki w Łodzi, Narodowe Archiwum Stanów Zjednoczonych w College Park; archiwa prywatne / private archives Jacka Szmuca, Bogdana Zimowskiego, Grzegorza Zygiera; oraz / and Katarzyna Bury, Elżbieta Firlet, Marcin Gulis, Oskar Hanusek, Uta Hanusek, Andrzej Janikowski, Tomasz Kalarus, Joanna Kunert, Anna Kwiatek, Andrzej Malik, Dorota Marta, Łukasz Michałak, Karina Niedzielska, Anna Olchawska, Daria Pilch, Daniel Podosek, Tomasz Sadko, Piotr Stefański, Henryk Świątek, Monika Topolska

ISSN 0137-3129

© Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, Kraków, 2019

Wydawca / Publisher:

Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, Rynek Główny 35, 31-011 Kraków
www.mhk.pl

www.mhk.pl/krzysztofor

Pierwotną wersją czasopisma jest wersja papierowa / The periodical originally comes out in paper

Printed in Poland

Nakład: 500 egz. / An edition of 500 copies

Skład, przygotowanie do druku / Typesetting: Jacek Łucki

Druk / Print: Drukarnia Legra

Redaktor / Editor:

Michał Niezabitowski

współpraca przy zeszytcie 37 / collaboration on volume 37:

Ewa Gaczoł

Rada Naukowa / Scientific Council

Zdzisław Noga – przewodniczący / President (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie), Antoni Bartosz (Muzeum Etnograficzne w Krakowie), Jacek Chrobaczyński (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie), Péter Farbaky (Budapesti Történeti Múzeum, Węgry), Jacek Gądecki (Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie), Jacek Górski (Muzeum Archeologiczne w Krakowie), Dariusz Kosiński (Uniwersytet Jagielloński), Piotr Krasny (Uniwersytet Jagielloński), Anna Niedźwiedz (Uniwersytet Jagielloński), Jacek Purchla (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie; Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie), Volker Rodekamp (Stadtgeschichtliches Museum Leipzig, RFN)

Komitet Redakcyjny / Editorial Committee

Marcin Baran, Monika Bednarek, Anna Biedrzycka (sekretarz / secretary), Elżbieta Firlet, Ewa Gaczoł, Piotr Hapanowicz, Zdzisław Noga, Waław Passowicz, Jacek Salwiński, Joanna Strzyżewska, Andrzej Szoka, Maria Zientara

Kronika działalności Muzeum Krakowa w 2018 roku

Informacje o autorze: historyk, kustosz MK, zastępca dyrektora ds. programowych Muzeum Krakowa, <https://orcid.org/0000-0001-8460-0078>

Information about the author: historian, Curator at the Museum of Kraków, Deputy Director for Programme Policy at the Museum of Kraków, <https://orcid.org/0000-0001-8460-0078>

Rok 2018 w działalności naszego Muzeum stał pod znakiem finału dwóch projektów muzealnych: otwarcia w pierwszej połowie roku Muzeum Podgórze i w drugiej połowie roku udostępnienia, po kilku latach prac, Muzeum Młodej Polski Rydlówka.

Niewątpliwie także znaczącym dla nas, ale i dla naszych odbiorców był cykl wystaw przygotowany z okazji setnej rocznicy odzyskania niepodległości Polski, zatytułowany *Krakowski hejnał wolności*.

Muzeum Podgórze

26 kwietnia 2018 roku, po wielu miesiącach prac i przygotowań, miało miejsce uroczyste otwarcie Muzeum Podgórze. Zaprezentowano i udostępniono wystawę główną *Miasto pod kopcem Kraka* (kurator Elżbieta Filet, scenariusz Katarzyna Bury, Elżbieta Firlet, dr Robert Gawęł, Melania Tutak, Piotr Opaliński) i wystawę czasową *Wizja lokalna. Podgórze w oczach fotografów* (kurator Anna Kwiatek, aranżacja Marcin Gulis). W dniach 27–29 kwietnia 2018 roku Muzeum Podgórze z mieszkańcami tej dzielnicy Krakowa świętowało otwarcie wydarzeniem pod nazwą *Czas Podgórze – weekend otwarcia*.

Muzeum Podgórze stało się najnowocześniejszym oddziałem lokalnym Muzeum Krakowa (dalej MK), zdecydowanie przewyższającym bazą lokalową, infrastrukturą techniczną działające w strukturach Muzeum inne tego rodzaju oddziały, tj. Dom Zwierzyniecki i Dzieje Nowej Huty. W budowie Muzeum Podgórze aktywnie uczestniczył zespół oddziału (kierownik Katarzyna Bury oraz Melania Tutak, Alicja Ososińska i Robert Gawęł), którego ambicją jest zbudowanie muzeum otwartego na potrzeby dzielnicy

Widok na budynki Muzeum Podgórze, fot. Andrzej Janikowski, kwiecień 2018 r.

Prezydent Krakowa Jacek Majchrowski oprowadzany po wystawie *Miasto pod kopcem Kraka* przez pracowników Muzeum Podgórze, z lewej kierownik oddziału Katarzyna Bury, fot. Andrzej Janikowski, 26 kwietnia 2018 r.

i mądrze korzystającego z potencjału społecznej partycypacji w budowie swojego programu.

Należy przypomnieć, że w czwartym kwartale 2017 roku zakończono prace budowlane w obiekcie, nadzorowane przez Zarząd Inwestycji Miejskich, a pierwszy kwartał 2018 roku poświęcony był wykonywaniu wszystkich niezbędnych elementów wystawy głównej *Miasto pod kopcem*

Fragment wystawy głównej *Miasto pod kopcem Kraka* w Muzeum Podgórze, fot. Andrzej Janikowski, kwiecień 2018 r.

Alchemia miasta, fragment wystawy głównej w Muzeum Podgórze, fot. Andrzej Janikowski, kwiecień 2018 r.

Wizja lokalna. Podgórze w oczach fotografów, fragment pierwszej wystawy czasowej w Muzeum Podgórze, fot. Andrzej Janikowski, kwiecień 2018 r.

Kraka. Otwarcie muzeum 26 kwietnia 2018 roku nie zakończyło działań w zakresie budowy placówki i projektu unijnego *Adaptacja dawnego zajazdu Pod św. Benedyktem na potrzeby Muzeum Podgórze*. W ramach tego projektu Muzeum otrzymało 6,8 miliona zł unijnego dofinansowania z Regionalnego Programu Województwa Małopolskiego.

Po otwarciu wystawy głównej i pierwszej wystawy czasowej prowadzono jeszcze prace nad wdrożeniem pełnego zakresu oferty merytorycznej przez odbiór części dostawy audioprzewodników dla wystawy głównej. Muzeum Podgórze jest oddziałem MK, który dysponuje najszerzą ofertą w tym zakre-

sie. Obejmuje ona możliwość zwiedzania wystawy nie tylko ze ścieżką zwiedzania – podstawową i rozszerzoną, zarówno w języku polskim, jak i w języku angielskim – ale także bardzo rozbudowany przekaz z udziałem tłumaczenia na język migowy oraz audiodeskrypcję dla osób z dysfunkcją wzroku. Ostatecznie projekt unijny budowy Muzeum Podgórze zakończono i rozliczono pod koniec sierpnia 2018 roku. W ostatnim kwartale wykonywano jeszcze prace nad uzupełnieniem ścieżki zwiedzania dla osób z niepełnosprawnościami (m.in. o tyflografiki), a także końcowe odbiory mebli biurowych dla oddziału.

Uroczyste otwarcie Rydlówki, przemawia dyrektor MK Michał Niezabitowski, fot. Andrzej Janikowski, 20 listopada 2018 r.

Muzeum Młodej Polski Rydlówka

Rydlówka to wyjątkowe miejsce na mapie muzealnej Krakowa. „Muzeum urokliwe”, jak nazwał je prof. Stanisław Waltoś, jest miejscem niemal powszechnie kojarzonym z weselem Jadwigi Mikołajczykówny i Lucjana Rydla i wielką kreacją artystyczną *Wesela* Stanisława Wyspiańskiego. Z jednej strony Rydlówka jest częścią polskiego mitu narodowego, ale przecież także mocno wpisała się w lokalną, podkrakowską historię Bronowic.

Opiekę nad tym muzeum – miejscem niezwykłym, przejął zespół oddziału teatralnego Muzeum Krakowa. Rydlówka stała się bowiem filią Muzeum Teatralnego, a cały zespół tego oddziału: kierownik Małgorzata Palka oraz dr Joanna Zdebska-Schmidt, dr Agnieszka Kowalska, Ewelina Radecka i Julia Lizurek, wspierane przez kierownika projektu dr. Roberta Gawła i nadzorującą projekt dyrektor Annę Śliwę-Suchowiak, uczestniczył w pracach aranżacyjnych i organizacyjnych. Trzeba też zauważyć, że wszystkie prace udało się sprawnie i skutecznie wykonać dzięki wsparciu i zrozumieniu ze strony właścicieli dworku – rodziny Rydlów, i Rady Programowej kierowanej przez prof. Stanisława Waltośa.

W pierwszej połowie 2018 roku firma Gotowe Projekty przygotowała koncepcję prac modernizacyjnych w Rydlówce i zakończyła prace nad pełnym projektem architektoniczno-branżowym. Wyłoniono w postępowaniu przetargowym generalnego wykonawcę prac budowlanych. 30 maja 2018 roku Muzeum podpisało umowę na wykonanie robót budowlanych z konsorcjum, którego liderem było

Kustosz Małgorzata Palka oprowadza po wystawie w Rydlówce, fot. Andrzej Janikowski, 20 listopada 2018 r.

Przedsiębiorstwo Robót Ogólnobudowlanych Pro-7 Marian Kordecki. 3 lipca 2018 roku Rada Programowa Rydlówki pozytywnie zaopiniowała scenariusz wystawy stałej, przygotowany przez zespół oddziału teatralnego pod kierunkiem kustosz Małgorzaty Palki. Umożliwiło to zlecenie projektu aranżacji ekspozycji Igorowi Banaszewskiemu. Równocześnie w okresie do września 2018 roku wykonano pełny zakres budowlanych, infrastrukturalnych i konserwatorskich, a następnie przystąpiono do wykonania aranżacji wystawy. 17 października 2018 roku na uroczystym posiedzeniu Rady Programowej wstępnie zaprezentowano efekty prac.

Otwarcie muzeum w Rydlówce, po kilku letniej przerwie w działalności, miało miejsce 20 listopada 2018 roku i było połączone z corocznym wydarzeniem *Osadzania chochoła*.

Fragment wystawy w Rydlówce, fot. Andrzej Janikowski, 20 listopada 2018 r.

Modernizacja pałacu Pod Krzysztoforą i projekt *muzeum kompletnego*

Modernizacja pałacu Pod Krzysztoforą dla potrzeb *muzeum kompletnego* jako głównej siedziby Muzeum Krakowa jest od wielu lat priorytetowym działaniem naszej instytucji. Realizowany etapami projekt, wszedł w roku 2018 w fazę rozstrzygającą. W drugiej połowie tego roku rozpoczęto, po wielu miesiącach przygotowań, prace budowlane w skrzydle wschodnim pałacu. Zespół projektowy, kierowany przez dyrektora projektu, Adama Świerza, energicznie pracował nad zapewnieniem postępu zgodnego z przyjętym harmonogramem projektu unijnego, finansowanego w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (wartość projektu 42 mln zł, wartość dofinansowania 29 mln zł).

Rok 2018 to przede wszystkim czas żmudnych przygotowań i następnie realizacja kolejnych postępowań przetargowych, zmierzających do wyłonienia głównego wykonawcy prac budowlanych i projektantów wystawy głównej. Najpierw, bo 21 lutego, dokonano wyboru najkorzystniejszej oferty w postępowaniu na inwestora zastępczego. Podpisano umowę z firmami Adam Kozłowski Zakład Budowy z Wadowic i Budox Andrzej Karnus z Bytomią. 23 lutego dokonano wyboru najkorzystniejszej oferty w postępowaniu na wybór inspektorów nadzoru budowlanego, wybrano ofertę firmy Biuro Inwestora Budowy Zbigniew Bielak z Krakowa. Wreszcie 11 maja podpisano umowę z generalnym wykonawcą prac budowlanych, tj. Przedsiębiorstwem Robót Budowlanych i Transportowych Cechini. 21 maja generalny wykonawca podjął pierwsze czynności związane z organizacją prac, przygotowaniem harmonogramu rzeczowo-finan-

sowego i zagospodarowaniem placu budowy. Rozpoczęto pierwsze prace budowlane obejmujące etap rozbiórkowy w skrzydle wschodnim. Powołano komisję konserwatorską, która nadzorowała prace budowlane w Krzysztoforach, w tym także wykonanie projektów szklanych stropów, prace przy polichromiach i konserwację stolarki. Pod koniec roku rozpoczęto pierwsze roboty instalacyjne w obiekcie.

Równocześnie zespół dążył do wyłonienia wykonawcy projektu wystawy stałej. Scenariusz opracował zespół scenariuszowy pod kierunkiem dyrektora Michała Niezabitowskiego, który jest autorem założeń tego scenariusza. Ostatecznie 13 listopada podpisano umowę na wykonanie projektu wystawy stałej *Kraków – od początku bez końca*, projektów wykonawczych przestrzeni pozawystawienniczych oraz projektów wykonawczych *miejsc żywej pamięci*. Tego zadania podjęła się firma New Amsterdam we współpracy z działającą od lat na rynku projektów muzealnych firmą Pracownie Konserwacji Zabytków Arkona. Rozpoczęto prace nad projektem koncepcyjnym wystawy stałej w Krzysztoforach.

Muzeum – Miejsce Pamięci na terenie dawnego KL Plaszw

Muzeum – Miejsce Pamięci KL Plaszw to wielkie wyzwanie dla Muzeum, ale także dla wszystkich współpracujących przy tym projekcie instytucji i osób. Teren dawnego KL Plaszw to ostatnie tego typu miejsce zagłady nieupamiętnione na ziemiach polskich, będące przedmiotem zainteresowania wielu środowisk z całego świata i świadectwem sła-

bości naszego miasta w skutecznym podjęciu działań kome-moracyjnych na terenie dawnego obozu koncentracyjnego.

Zespół Pracowni KL Plaszow, kierowany przez Tomasz Owoca pod nadzorem merytorycznym kustosz Moniki Bednarek, kolejny rok opracowywał scenariusz upamiętnienia, który obejmie nie tylko teren dawnego obozu, ale także wystawę stałą w Memoriale i upamiętnienie oraz wystawę w Szarym Domu.

Nieocenione dla możliwości działania Pracowni KL Plaszow było wsparcie finansowe z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Ministerstwo przekazało dotację na opracowanie studium dotyczącego opieki nad krakowskimi miejscami pamięci z dawnym KL Plaszow jako częścią Trasy Pamięci Muzeum Krakowa. Projekt ten uzyskał dofinansowanie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego na lata 2018–2019, co pozwoliło na przeprowadzenie z rozmachem kwerend archiwalnych i kolejnych etapów prac scenariuszowych.

Zrealizowano następny etap prac archeologicznych na terenie dawnego KL Plaszow. Badania archeologiczne nie tylko poszerzają wiedzę o historii obozu, ale także wzbogacają artefaktami planowane wystawy, zarówno stałe, jak i czasowe. Obiekty pozyskanie w trakcie prac archeologicznych poddano procesowi inwentaryzacji.

Zespół Muzeum uczestniczył w opracowaniu program funkcjonalno-użytkowego dla Szarego Domu. Opracowanie programu miało być pierwszym krokiem najpierw do zlecenia koncepcji modernizacji, a następnie pełnego projektu tego obiektu dla potrzeb Muzeum – Miejsca Pamięci.

Szary Dom, pozbawiony swoich lokatorów, wymaga w najbliższym czasie podjęcia pilnych prac konserwatorskich. W roku 2018 udało się wykonać tylko inwentaryzację napisów pozostawionych w piwnicach tego obiektu.

Równie ważną pracą zespołu Muzeum było przygotowanie założeń, a następnie wykonanie cyfrowej bazy danych, archiwum cyfrowego, w którym będzie systematycznie gromadzony cały zasób wiedzy o ofiarach KL Plaszow.

W drugiej połowie roku zespół Muzeum konsultował przygotowywany przez Zarząd Inwestycji Miejskich zamienny projekt architektoniczny dla potrzeb Miejsca Pamięci KL Plaszow, realizowany przez zespół architekta Borysława Czarakziewa. Zmodyfikowany projekt grupy Proxima ma być podstawą do realizacji wszystkich prac budowlanych na terenie dawnego KL Plaszow. ZIM we współpracy z projektantami wykonał modyfikację projektu budowlanego do końca listopada 2018 roku. W kolejnym roku powinny rozpocząć się prace nad projektami wykonawczymi.

Muzeum Nowej Huty

W trakcie roku, w wyniku prowadzonych rozmów w Muzeum PRL-u, zarządzanym przez Muzeum Historyczne Miasta Krakowa od 2013 roku, oraz w Muzeum Historycznym, także z udziałem władz miasta, pojawiła się idea utworzenia w Nowej Hucie jednego muzeum – Muzeum Nowej Huty, wykorzystującego dorobek obu nowohuckich muzeów: oddziału MK Dzieje Nowej Huty, działającego na

osiedlu Słonecznym od roku 2005, oraz Muzeum PRL-u na osiedlu Centrum E. Ten kierunek działania potwierdzony został uchwałą Rady Miasta Krakowa z 11 kwietnia 2018 roku o zamiarze połączenia Muzeum Historycznego Miasta Krakowa i Muzeum PRL-u i utworzenia Muzeum Krakowa z oddziałem Muzeum Nowej Huty (w planie od 1 marca 2019 roku).

12 lipca 2018 roku miało miejsce kolejne posiedzenie Rady Muzeum Historycznego Miasta Krakowa, które odbyło się w Muzeum Podgórze i w czasie którego członkowie Rady zapoznali się z planem działania Muzeum na rok 2018, a także działaniami związanymi z połączeniem Muzeum Historycznego Miasta Krakowa i Muzeum PRL-u. Rada zaakceptowała plan powołania z dniem 1 marca 2019 roku nowego muzeum, będącego kontynuacją istniejącego Muzeum Historycznego miasta Krakowa, ale już pod nazwą Muzeum Krakowa.

12 września 2018 roku Rada Miasta Krakowa podjęła uchwałę o połączeniu Muzeum PRL-u i Muzeum Historycznego Miasta Krakowa. Rozpoczęły się intensywne przygotowania w obu muzeach do realizacji skomplikowanego procesu prawno-organizacyjnego tworzenia formalnie nowej instytucji muzealnej. Pracownicy Muzeum Historycznego Miasta Krakowa mocno wspierali zespół Muzeum PRL-u w pracach nad przygotowaniem projektów architektonicznych, wnętrzarskich i projektów wystawy stałej na potrzeby planowej inwestycji Muzeum Nowej Huty w dawnym kinie Światowid na osiedlu Centrum E1.

18 grudnia 2018 roku odbyło się uroczyste posiedzenie Rady Muzeum Historycznego Miasta Krakowa z udziałem prezydenta Jacka Majchrowskiego, w czasie którego zainaugurowano obchody jubileuszu 120-lecia Muzeum Historycznego Miasta Krakowa. W 2019 roku Muzeum będzie przez cały rok świętować 120-lecie swojej działalności, bo przecież formalną decyzję o powołaniu Muzeum Miasta Krakowa Rada Miejska podjęła na posiedzeniu 31 maja 1899 roku.

Zebrani na posiedzeniu Rady jej członkowie, prezydent Krakowa, przedstawiciele dyrekcji Muzeum podpisali akt inauguracji jubileuszu 120-lecia. Zaprezentowano także nowe logo i nową identyfikację Muzeum. Potwierdzono, że Muzeum od 1 marca 2019 roku, w związku z połączeniem MHK i Muzeum PRL-u, będzie posługiwać się nową nazwą: Muzeum Krakowa.

Thesaurus Cracoviensis

Otwarte w roku 2017 Thesaurus Cracoviensis – Centrum Interpretacji Artefaktów doczekało się bardzo wielu pozytywnych ocen. Potwierdzeniem czasami wręcz entuzjastycznego odbioru nowego oddziału – magazynu otwartego, były dwa wyróżnienia. Projekt znalazł się w finale organizowanego przez Muzeum Historii Polski prestiżowego konkursu na Wydarzenie Historyczne Roku 2017 w kategorii wystawy. Thesaurus Cracoviensis otrzymał także nagrodę główną tego konkursu – Sybillę 2017 – w kategorii inwestycje. To oczywiście powód do wielkiej satysfakcji dla całego zespołu Muzeum, z pomysłodawcą TC, dyrektorem Michałem Niezabitowskim na czele.

Zbiory

Forma do wypieku hostii i komunikantów, Małopolska, 1766, żelazo, odlew, rytowanie, szer. 16 cm, dł. 69,5 cm, nr inw. MHK-1535/II, fot. Andrzej Janikowski

420

Rok 2018 był rekordowy, jeśli chodzi o liczbę pozyskanych obiektów do zasobów Muzeum. Było to łącznie aż 9737 obiektów, z tym że zdecydowana większość (aż 6971) to depozyty w ramach zespołu obiektów z wykopalisk archeologicznych na terenie KL Płaszow. Muzeum od końca 2016 roku prowadzi badania na tym terenie i efekty tych prac w postaci artefaktów znalezionych na terenie dawnego KL Płaszow trafiają pod opiekę naszego Muzeum.

Spory zasób (2150) to tzw. ujawnione muzealia, czyli przedmioty przechowywane na terenie Muzeum, które po ponownej analizie merytorycznej dokonanej przez Komisję Nabytków Muzealnych uzyskały status muzealiów.

Wojciech Weiss, *Kościół Bożego Ciała w Krakowie*, 1905, akwarela, papier, 31×22,5 cm, sygn. l. d. WW, nr inw. MHK-3871/VIII, fot. Andrzej Janikowski

Ponadto Muzeum wzbogaciło się o 218 darów i zakupiło 38 obiektów za kwotę 87 882 zł. Łączna wartość pozyskanych muzealiów była dość skromna, bo wyniosła 117 068, 88 zł. Warto tu przywołać kilka najciekawszych muzealiów z listy pozyskanych w roku 2018:

- forma do wypieku hostii i komunikantów, Małopolska, 1766, żelazo, odlew, rytowanie, szer. 16 cm, dł. 69,5 cm, nr inw. MHK-1535/II;
- Wojciech Weiss, *Kościół Bożego Ciała w Krakowie*, 1905, akwarela, papier, 31 × 22,5 cm, sygn. l. d. WW, nr inw. MHK-3871/VIII;
- Wojciech Weiss, *Stacja w Swoszowicach*, 1892, akwarela, papier, 27×52 cm, sygn. i dat. l. d. *Wojciech Weiss / 92*, nr inw. MHK-3870/VIII;
- Wojciech Weiss, *Widok z ulicy Podzamcze na ulicę Powiśle w Krakowie*, 1903, olej, tektura, 50 × 35,5 cm, niesygn., nr inw. MHK-6186/III;
- broszka z kameą z motywem kopca Kościuszki, autor nieznan, XIX w., muszla, oprawa złota, wys. 5,2 cm, szer. 4,2 cm, nr inw. MHK-6193/III/1-3;
- tablica informacyjna fabryki Liban i Ehrenpreis, Austro-Węgry, koniec XIX w., blacha, druk kolorowy, emaliowanie, 36,5 × 52,5 cm, nr inw. MHK-6195/III;
- Jacek Sroka, *Sytuacja kina „Świt”*, 2005, olej, płótno, 100 × 200 cm, sygn. i dat. l. d. *SROKA 2005*, nr inw. MHK-119/IV.

Wojciech Weiss, *Widok z ulicy Podzamcze na ulicę Powiśle w Krakowie*, 1903, olej, tektura, 50 × 35,5 cm, niesygn., nr inw. MHK-6186/III, fot. Andrzej Janikowski

Wojciech Weiss, *Stacja w Swoszowicach*, 1892, akwarela, papier, 27× 52 cm, sygn. i dat. l. d. *Wojciech Weiss / 92*, nr inw. MHK-3870/VIII, fot. Andrzej Janikowski

Broszka z kameą z motywem kopca Kościuszki, autor nieznany, XIX w., muszla, oprawa złota, wys. 5,2 cm, szer. 4,2 cm, nr inw. MHK-6193/III/1, fot. Tomasz Kalarus

Tablica informacyjna fabryki Liban i Ehrenpreis, Austro-Węgry, koniec XIX w., blacha, druk kolorowy, emaliowanie, 36,5 × 52,5 cm, nr inw. MHK-6195/III, fot. Tomasz Kalarus

Inwentaryzacja i ruch muzealiów

Stałym elementem pracy muzealnej jest ewidencja zbiorów i bieżące prace przy naukowym opracowaniu obiektów w ramach poszczególnych kolekcji muzealnych. W roku 2018 opracowano łącznie 722 obiekty inwentarzowe. Tradycyjnie weryfikowano zapisy katalogowe i w ramach możliwości poszczególnych działów prowadzono reinwentaryzację wybranych obiektów. W roku 2018 wykonano łącznie reinwentaryzację 1423 muzealiów.

Magazyn zbiorów prowadził rutynowe prace: wydawanie obiektów do konserwacji, do fotografowania, wypożyczenia na wystawy wewnętrzne, przygotowania do przeglądów konserwatorskich.

Jacek Sroka, *Sytuacja kina „Świt”*, 2005, olej, płótno, 100 × 200 cm, sygn. i dat. l. d. róg *SROKA 2005*, nr inw. MHK-119/IV, fot. Tomasz Kalarus

Biblioteka Naukowa i Archiwum

Zespół Biblioteki Naukowej, kierowany od wielu lat przez kustosz Marię Kwaśnik, prowadzi proces wdrażania programu Patron 3, który jest narzędziem do stworzenia elektronicznego inwentarza zbiorów bibliotecznych. W ostatnich latach wprowadzono i udostępniono czytelnikom 42 900 rekordów, tj. zapisów bibliograficznych niemal wszystkich druków zwartych i ciągłych. Kontynuowane są prace nad przeniesieniem do programu Patron zapisów dotyczących druków ulotnych.

Zespół Biblioteki i Komisji Kontrolnej Zbiorów Bibliotecznych wykonał żmudne zadania związane z tzw. przewartościowaniem zasobu bibliotecznego dla tej części zasobu, która powinna zostać poddana denominacji. Równocześnie w czwartym kwartale 2018 roku prowadzono skontrum oraz inwentaryzację drogą spisu z natury zbiorów Biblioteki i Archiwum MK. Prace związane ze sporządzeniem protokołu końcowego spisu zakończyły się w styczniu 2019 roku.

422

Konserwacja muzealiów

Rok 2018 był pierwszym, kiedy to pracownie Muzeum mogły wykonywać swoje prace w nowych pomieszczeniach w Thesaurus Cracoviensis. Większość konserwatorów włączyła się także w działania edukacyjne w ramach programu działania Centrum Interpretacji Artefaktów. Warsztaty konserwatorskie stały się częścią stałej oferty tego nowego oddziału Muzeum.

Tradycyjnie zespół konserwatorów poświęcał sporo uwagi współpracy przy powstawaniu kolejnych wystaw czasowych w Muzeum. Wsparcie konserwatorów było tu bezcenną pomocą dla działań kuratorów tych ekspozycji.

Pracownie konserwacji MK	Liczba muzealiów poddanych konserwacji
Pracownia Konserwacji Papieru i Fotografii	1363
Pracownia Konserwacji Metalu	277
Pracownia Introligatorska	150
Pracownia Konserwacji Malarstwa i Rzeźby	130
Pracownia Konserwacji Tkanin	72
Pracownia Konserwacji Szopek	44
Pracownia Konserwacji Mebli	39

Wystawy czasowe

Kamienica Hipolitów

Pierwszą wystawą czasową otwartą w roku 2018 była ekspozycja *Koronka – tradycja, reaktywacja*. Wystawa jest dziełem pracownika oddziału Kamienica Hipolitów, Michała Hankusa (otwarta dla zwiedzających od 22 lutego do 10 czerwca 2018), autora scenariusza i aranżacji ekspozycji.

Fragment wystawy *Koronka – tradycja, reaktywacja*, fot. Andrzej Janikowski, 22 lutego 2018 r.

Kamila Twardowska oprowadza po wystawie *Myslenia miastem. Architektura Jana Zawiejskiego*, fot. Tomasz Kalarus, 28 listopada 2018 r.

Wystawa zrealizowana w ramach cieszącego się uznaniem tradycyjnych odbiorców oddziału cyklu *Od frontu i od kuchni* przybliżyła zwiedzającym tradycję wytwarzania koronki na szerokim tle – antycznym, nowożytnym, europejskim, ale przede wszystkim jako mieszczańskiej tradycji rzemiosła artystycznego XIX wieku i początku XX wieku. Ważną częścią wystawy były współczesne koronczarskie inspiracje dla nowoczesnych projektów mody, ubiorów czy elementów designu.

Przez kilka miesięcy Dom Mieszczański w Kamienicy Hipolitów był zamknięty z powodu prac remontowych związanych z modernizacją instalacji grzewczej i dlatego kolejna wystawa czasowa została udostępniona zwiedzającym dopiero 28 listopada 2018 roku. Otwarcie wystawy *Myslenie miastem. Architektura Jana Zawiejskiego* miało nietypowy przebieg. Sam wernisaż odbył się w sali Miedzianej pałacu Pod Krzysztofory i jego główną częścią była debata prowadzona przez dyrektora Michała Niezabitowskiego, zatytułowana *Jak powstał niepodległy Kraków*, z udziałem dr Anety Borowik i prof. Jacka Purchli.

Wystawa była dziełem autorskim Kamili Twardowskiej, pracownicy Działu Architektury i Zmian Urbanistycznych Krakowa MK, która przy aranżacji ekspozycji współpracowała z Bartłojem Wochem z Pracowni Plastycznej MK. Autorka ekspozycji w niewielkiej przestrzeni wystaw czasowych Kamienicy Hipolitów postanowiła zmierzyć się z niemal całym dorobkiem jednego z najbardziej znaczących architektów Krakowa przełomu XIX i XX wieku. Jan Zawiejski to architekt miejski czasów budowy Wielkiego Krakowa, ale także projektant

w swoich realizacjach ciekawie usytuowany pomiędzy pasją modernizacyjną a przywiązaniem do historii i historyzmu. Ekspozycja głęboko eksplorowała współczesne wątki związane z ochroną i problemami konserwatorskimi historycznej już dzisiaj architektury, ale i z jej odbiorem przez dzisiejszych mieszkańców miasta. Wystawa była czynna do 22 kwietnia 2019 roku.

Dom Zwierzyniecki

W tym oddziale Muzeum, kierowanym przez kustosz Marię Lempart, przygotowano dwie wystawy czasowe. Pierwsza została otwarta 16 marca 2018 roku i była to druga odsłona projektu *Prawie wszystko o Zwierzynicy*. W poprzednim roku zwiedzający Dom Zwierzyniecki mieli okazję zapoznać się z pierwszą odsłoną tego projektu, będącą rodzajem ekspozycyjnego podsumowania wątków prezentowanych na wystawach czasowych w Domu Zwierzynieckim od roku 2009, a dotyczących historii, kultury i tradycji zwierzynieckich. W drugiej odsłonie wystawy pojawiły się nowe wątki w scenariuszu ekspozycji, związane z charakterystycznym językiem przedmieść, krakowską gwarą. Dlatego też tradycyjny wernisaż wystawy zastąpiono debatą o gwarze krakowskiej *Wyjdźże na pole! Czy warto mówić po krakosku?*, poprowadzoną przez redaktora Marcina Barana. Autorką scenariusza wystawy była Maria Lempart, a ekspozycja była czynna do 15 lipca 2018 roku.

5 sierpnia 2018 roku w Domu Zwierzynieckim świętowano otwarcie wystawy *Kopiec pamięci*. Ekspozycja została zorganizowana w ramach cyklu *Krakowski hejnał wolności* –

Otwarcie wystawy *Krakowski hejnał wolności. Kopiec pamięci*, przemawia zastępca dyrektora Anna Śliwa-Suchowiak, obok kuratorka wystawy Justyna Kutrzeba, fot. Tomasz Kalarus, 5 sierpnia 2018 r.

projektu muzealnego przygotowywanego od kilku lat na stulecie odzyskania przez Polskę niepodległości. Zrealizowany w trzech oddziałach Muzeum: Domu Zwierzyńskim, Muzeum Podgórze i na Wieży Ratuszowej (nie była możliwa ekspozycja w remontowanych Krzysztoforach), stał się częścią miejskich obchodów stulecia niepodległości, zatytułowanych *Wyzwolona 1918*.

Bohaterem pierwszej wystawy *Krakowskiego hejnału wolności*, czyli *Kopca pamięci*, był Kopiec Niepodległości – proces jego budowy, ludzie, którzy w tym dziele uczestniczyli w okresie II Rzeczypospolitej, ale wojenne i powojenne dzieje tego obiektu i przede wszystkim losy pamięci związanej z kopcem Józefa Piłsudskiego. Kuratorką wystawy, autorką scenariusza była Justyna Kutrzeba, pracownik oddziału Rynek Podziemny, a projekt aranżacji przygotowała firma o dużym doświadczeniu wystawienniczo-ekspozycyjnym, czyli Koza Nostra Studio. Wystawę udostępniła do 27 stycznia 2019 roku.

Muzeum Podgórze

Swoją działalność ekspozycyjną ten oddział Muzeum otworzył wystawą czasową *Wizja lokalna. Podgórze w oczach fotografów*. Autorzy wystawy, Anna Kwiatek i Marcin Gulis, w swoim pomysłach na opowieść o Podgórzu odwołali się do dorobku klasyków krakowskiej fotografii, tj. dla XIX wieku do Ignacego Kriegera, dla XX wieku do Henryka Hermanowicza oraz uzupełnili przekaz o fotografie mniej znanej postaci świata fotografii amatorskiej okresu międzywojennego – Mariana Plebańczyka, a także prace współcze-

nych twórców podpatrujących dzisiejsze miasto. Wystawa była czynna do 30 września 2018 roku.

31 października 2018 roku w Muzeum Podgórze otwarto główną część tryptyku *Krakowski hejnał wolności* – ekspozycję *Wolność przyszła z Podgórze*. Wernisaż tej wystawy był ważną częścią krakowskich obchodów stulecia niepodległości *Wyzwolona 1918*, które w setną rocznicę wydarzeń wyzwolenia Krakowa, 31 października 2018 roku, koncentrowały się głównie w Podgórzu. Przecież to właśnie w tej dzielnicy naszego miasta rozpoczęła się w nocy z 30 na 31 października 1918 roku niepodległościowa insurekcja, która doprowadziła do bezkrwawego przejęcia Krakowa z rąk Austriaków. Kurator ekspozycji, starszy kustosz Janusz Tadeusz Nowak, opowiedział językiem muzealnej ekspozycji o polskiej i krakowskiej drodze do niepodległości, ale przede wszystkim skoncentrował się na wydarzeniach października 1918 roku, a także naszej pamięci o bohaterach tamtych dni. Autorką aranżacji wystawy była Anna Mokrzycka-Wagner, a wystawę prezentowano do 24 marca 2019 roku.

Wieża Ratuszowa

Wieża w okresie od 30 października do 30 grudnia 2018 roku gościła wystawę *Wieża pamięci*, przygotowaną przez Olę Jasionecką i Koza Nostra Studio. Ta niewielka ekspozycja uzupełniła przekaz cyklu *Krakowski hejnał wolności* o wątki związane z budową polskiej armii jako jednego z filarów odradzającego się niepodległego państwa polskiego. Centralnym wydarzeniem prezentacji było symboliczne

wydarzenie w Krakowie 19 października 1919 roku, czyli Święto Zjednoczenia Armii Polskiej, w którym wzięli udział trzej wielcy polscy dowódcy: Józef Piłsudski oraz generałowie Józef Haller i Józef Dowbor-Muśnicki.

Dzieje Nowej Huty

Rok 2018 był ostatnim w działalności tego oddziału na osiedlu Słonecznym 16. Decyzje o połączeniu Muzeum Historycznego Miasta Krakowa i Muzeum PRL-u przyniosły w Nowej Hucie połączenie zespołów oddziału Dzieje Nowej Huty z osiedla Słonecznego i Muzeum PRL-u z osiedla Centrum E1 oraz skoncentrowanie działalności nowo utworzonego Muzeum Nowej Huty w budynku dawnego kina Światowid. Te zmiany organizacyjne przeprowadzono w pełny zakres w pierwszym kwartale 2019 roku. Natomiast 25 kwietnia 2018 roku na osiedlu Słonecznym otwarto ostatnią już odsłonę wystawy półstałej *Stale o Nowej Hucie*. Ta namiastka wystawy stałej o Nowej Hucie powstała jeszcze w roku 2016 i była autorskim dziełem Pawła Jagły. W kolejnych latach kuratorem tego projektu był Piotr Kapusta, który także przygotował odsłonę w 2018 roku. Każda kolejna odsłona przynosiła nowe elementy ekspozycyjne, najczęściej wynikające z przygotowanych, kolejnych wystaw czasowych o kulturze i dziedzictwie Nowej Huty. Ekspozycja była czynna do 23 września 2018 roku.

10 października 2018 roku Nowa Huta zaprosiła na wystawę czasową *Osiedleni. Teatralne*. Ekspozycja była próbą zmierzenia się z historią jednego z osiedli nowohuckich, osiedla Teatralnego, wybranego spośród wielu innych przez autorkę scenariusza. Kuratorka projektu, Magdalena Sma-

ga, znana ze swoich wcześniejszych realizacji, m.in. wystawy *Nowa przestrzeń. Modernizm w Nowej Hucie*, za punkt wyjścia przyjęła krytyczną analizę projektu urbanistycznego i architektonicznego tego osiedla, ale całą historię obudowała opowieścią o instytucjach i ludziach tworzących społeczność jednostki sąsiedzkiej. Ważnym punktem odniesienia były założenia społeczne projektu Nowej Huty, u swojego zarania inspirowane tzw. jednostką sąsiedzką, mocno zweryfikowane przez 70 lat historii dzielnicy, ale także oczekiwania i nadzieje dzisiejszych mieszkańców miasta. Wystawa niespodziewanie dla wielu odbiorców i miłośników kameralnego oddziału na Słonecznym stała się ostatnią w jego 14-letniej historii. Autorką projektu aranżacji była Aleksandra Orzeł, a wystawę można było zwiedzać do 24 marca 2019 roku.

Muzeum Teatralne

4 lipca 2018 roku w Muzeum Teatralnym w Domu pod Krzyżem miał miejsce wernisaż wystawy *Pan wiecznie młody. Lucjan Rydel w 100-lecie śmierci*. To pierwsza po 10 latach przerwy wystawa czasowa w oddziale teatralnym. Warto przypomnieć, że oddział został zamknięty w roku 2008 i przez kilka lat pełnił rolę tymczasowego magazynu muzealiów, a jednocześnie Muzeum przygotowało projekt generalnego remontu tego obiektu. Przez kilka kolejnych lat Muzeum nie udało się jednak pozyskać środków na realizację tego projektu i w roku 2018 powrócono do Domu pod Krzyżem z projektami wystaw czasowych.

Pan wiecznie młody to wystawa, której bohaterem był oczywiście Pan Młody z *Wesela* Stanisława Wyspiańskiego,

Wernisaż wystawy *Osiedleni. Teatralne*, przemawia zastępca prezydenta Krakowa Andrzej Kulig, fot. Andrzej Janikowski, 10 października 2018 r.

przyjaciół Mistrza, ale przede wszystkim poeta, dramatopisarz, działacz społeczny, ważna postać Krakowa przełomu wieków. Co ciekawe, wystawa o takiej tematyce, przygotowana w setną rocznicę śmierci Lucjana Rydla, została także wpisana w program krakowskich obchodów stulecia odzyskania niepodległości.

Scenariusz wystawy to praca kuratorki ekspozycji, dr Agnieszki Kowalskiej, a aranżację zaprojektowała Agata Pleciak. Wernisażowi wystawy towarzyszył Zjazd Rodziny Rydlów w sali Miedzianej oraz konferencja zorganizowana przez Wydział Polonistyki UJ *Lucjan Rydel – człowiek teatru* (5–6 lipca 2018).

Stara Synagoga

Od 25 czerwca do 8 lipca 2018 roku w Starej Synagodze prezentowano wystawę fotografii Agnieszki Traczeńskiej *Chasydzkie powroty do miejsc nie-zapomnianych*. Ekspozycja i towarzyszący jej album to artystyczne odniesienie się do pielgrzymek chasydów do miejsc związanych z ich życiem w Polsce przed Holokaustem. Wystawę zorganizowano w ramach programu Festiwalu Kultury Żydowskiej.

Celestat

Przez kilka miesięcy, od 29 czerwca do 10 listopada 2018 roku, Celestat stał się miejscem prezentacji dorobku artystycznego prof. Czesława Dźwigaja, członka Bractwa Kurkowego, od wielu lat zaprzyjaźnionego z naszym Muzeum, członka Rady Muzeum Historycznego Miasta Krakowa. Ekspozycja *Chorał polski* została przygotowana w ramach programu świętowania stulecia odzyskania niepodległości Polski. Twórczość artysty jest przecież bardzo mocno osadzona w historii Polski i często twórczo inspirowana przez najważniejsze wydarzenia z dziejów Rzeczypospolitej i naszego narodu. Ekspozycja, której kuratorem ze strony Muzeum była kustosz Małgorzata Niechaj, pokazywała wszechstronność profesora i różnorodność jego zainteresowań twórczych. Można było na niej zobaczyć miniatury rysunkowe, obrazy z cyklu *Mała rapsodia polska*, tytułowy *Chorał polski*, małe formy rzeźbiarskie, wiele prac medalierskich, odniesienia do form pomnikowych, ale także *Maszy niepodległości*.

Na czas remontu skrzydła wschodniego pałacu Pod Krzysztofory Celestat stał się miejscem prezentacji corocznej pokonkursowej wystawy szopek krakowskich. Wystawę tę otwarto 9 grudnia, a poprzedzał ją, tradycyjnie w pierwszy czwartek grudnia, czyli w tym roku 6 grudnia, konkurs (już 76. w jego dziejach) na najpiękniejszą szopkę krakowską. Konkurs i wystawa szopek w Celestacie stały w tym roku pod znakiem wpisu tradycji szopkarstwa krakowskiego na listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości UNESCO. Zabiegi o umieszczenie tradycji szopkarskiej o kilku lat prowadziło miasto Kraków oraz jego Muzeum z aktywnym udziałem samym twórców szopek.

Symbolicznym dla tego procesu wydarzeniem była formalna decyzja Komitetu Międzyrządowego do spraw niematerialnego dziedzictwa kulturowego potwierdzająca decyzję o wpisie szopkarstwa krakowskiego listę reprezen-

tatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości UNESCO. Delegacji Muzeum i szopkarzy krakowskich przewodniczył kierownik Działu Folkloru i Tradycji Krakowa, dr Andrzej Iwo Szoka, a wydarzenie to miało miejsce w czasie 13. sesji Komitetu Międzyrządowego na Mauritiusie w ostatnich dniach listopada 2018 roku.

Ten olbrzymi sukces szopkarzy, Muzeum i miasta przełożył się na niewielką wystawę wprowadzającą do wystawy głównej szopek w Celestacie. Jury konkursu na najpiękniejszą szopkę krakowską przyznało pierwsze nagrody w kategorii szopek dużych Kryspinowi Wolnemu, w kategorii szopek średnich Renacie i Edwardowi Markowskiemu, w kategorii szopek małych Wiesławowi Barczewskiemu i wreszcie wśród twórców szopek miniaturowych pierwszą nagrodę otrzymał Jan Kirsz. Wystawę szopek 2018 przygotowała, jak co roku od wielu już lat, kierownik Celestatu, kustosz Małgorzata Niechaj. Wystawa była czynna od 10 grudnia do 24 lutego 2019 roku.

Fabryka Emalia Oskara Schindlera

Wernisaż wystawy *Pomysł o pseudonimie dla siebie...*, zastępca dyrektora Jacek Salwiński w rozmowie z konsulem generalnym Republiki Słowacji w Krakowie Ivanem Škorupą, fot. Andrzej Janikowski, 12 września 2018 r.

Fabryka Schindlera od lat bije rekordy popularności. Niemal przez cały rok jest oblegana przez turystów z całego świata chcących poznać historię uratowanych z listy Schindlera i jednocześnie poznających historię Krakowa czasów okupacji w latach 1939–1945. Turyści, ale także mieszkańcy Krakowa są stale zapraszani na wystawy czasowe, uzupełniające w swoim kameralnym przekazie wątki prezentowane na wystawie stałej. 12 września 2018 roku została otwarta wystawa *Pomysł o pseudonimie dla siebie...* Ten projekt Muzeum inspirowany był oczekiwaniami społecznymi opowiadania o fenomenie i dorobku Polskiego Państwa Podziemnego czasów II wojny światowej. Kurator wystawy, Tomasz Stachów, bohaterami ekspozycji uczynił siedmioro osób z pokolenia najmłodszych konspiratorów Polskiego Państwa Podziemnego – osoby, które w 1939 roku miały 13–16 lat i w okresie okupacji niemieckiej i sowieckiej zmuszone były do szybkiego dorastania i podejmowania wojennych, ekstremalnych wyzwań. Autor scenariu-

sza za cel wziął analizę motywacji działania tych osób, ale także dotarcie z przekazem ekspozycji do młodych Polaków, dzisiejszych nastolatków. Autorką aranżacji wystawy była Agata Pleciak, a wystawę można było oglądać do 7 lipca 2019 roku.

Krzysztofony

10 sierpnia 2018 roku w sali Miedzianej otwarto niewielką ekspozycję *Duchem silni, czynami wielcy – skauting polski 1910–1921*. Wystawa miała za zadanie przypomnieć nie tylko ważne wydarzenia z dziejów polskiego skautingu, ale nawiązywać do przygotowywanego obecnie w forcie Łąpianka Centrum Ruchu Harcerskiego, którego częścią ma być stała wystawa dziejów polskiego harcerstwa. Ekspozycja składała się z dwóch części. Pierwsza dotyczyła genezy harcerstwa polskiego i była jednocześnie prezentacją najciekawszych obiektów z kolekcji harcerskiej naszego Muzeum. Tę część można było zwiedzać w piwnicach skrzydła zachodniego pałacu Pod Krzysztofony. Druga część, plenerowa, została zorganizowana na placu Szczepańskim i tam można było zapoznać się z udziałem polskich harcerzy w walkach o niepodległość Rzeczypospolitej. Wystawę udostępniano do 10 października 2018 roku, a jej kuratorem był Bartosz Rzońca.

Galeria Krakowska

W roku 2017 Muzeum przeniosło swoje biura, większość centralnych komórek instytucji, do wynajętych na ten

cel pomieszczeń w Galerii Krakowskiej przy ulicy Pawiej 5. Przenosiny były wymuszone pracami modernizacyjnymi w Krzysztoforach, ale z drugiej strony stały się okazją do zaprzyjaźnienia się z komercyjnymi przestrzeniami handlowymi w bezpośredniej bliskości krakowskiego Dworca Głównego PKP. Dobrą okazją do tego zaprzyjaźnienia się była inicjatywa pełnomocnika prezydenta Krakowa ds. sportu, Janusza Kozioła, zorganizowania wystawy o historii sportu krakowskiego w stulecie jego organizacji.

9 października 2018 roku w Galerii Krakowskiej Muzeum otworzyła wystawę czasową *Sport w Krakowie 1918–2018*. Przygotował ją tandem kuratorski Piotr Figiela (autor m.in. wystawy *Machabeusze sportu. Sport żydowski w Krakowie*) i Piotr Kapusta (autor wystawy o sporcie nowohuckim) we współpracy z Zarządem Infrastruktury Sportowej. Ekspozycja w telegraficznym skrócie, wykorzystując efektowną aranżację projektu Koza Nostra Studio, przypomniła największe sukcesy sportowe Krakowa ostatnich stu lat. Zwiedzający i klienci Galerii mogli oglądać wystawę do 24 października 2018 roku.

Wystawy zagraniczne

Muzeum Krakowa jest od lat aktywne w kreowaniu współpracy zagranicznej. Szczególną rolę w tych działaniach odgrywają wystawy organizowane we współpracy z naszymi partnerami, muzeami miejskimi i nie tylko, zwłaszcza z krajów Europy Środkowej, ale także choćby z Instytutami Polskimi wspierającymi wymianę kulturalną z udziałem polskich muzeów.

Wernisaż wystawy *Sport w Krakowie*, przemawia pełnomocnik prezydenta Krakowa ds. sportu Janusz Kozioł, fot. Andrzej Janikowski, 9 października 2018 r.

Od 25 stycznia do 1 kwietnia 2018 roku w witebskim Muzeum Krajoznawczym prezentowana była wystawa szopek ze zbiorów MK, przygotowana we współpracy z Instytutem Polskim w Mińsku. Ekspozycję zorganizowaną w ramach cyklu wystaw szopek krakowskich na Białorusi, które konsekwentnie są otwierane w kolejnych większych ośrodkach miejskich tego państwa, mają przybliżyć jej odbiorcom polską kulturę.

Z kolei Instytut Polski w Bratysławie był pomysłodawcą wystawy przybliżającej mieszkańcom tego miasta polskie tradycje niepodległościowe. Stąd 5 listopada 2018 roku w Instytucie Polskim uroczysto otwarto wystawę fotograficzną *Kraków 1918. U progu niepodległości*. Wystawę ze zbiorów MK we współpracy ze stroną słowacką przygotowała kustosz Teresa Kwiatkowska. Ekspozycja była prezentowana w Bratysławie do 9 grudnia 2018 roku.

Szopki krakowskie już wielokrotnie gościły w Szwecji. Cieszą się one wśród Skandynawów nieodmiennym powodzeniem. Dlatego 10 listopada 2018 roku w Muzeum Hallwylska w Sztokholmie miał miejsce wernisaż wystawy szopek krakowskich. I tutaj projekt wsparł Instytut Polski, tym razem ze Sztokholmu. Na otwarciu Muzeum reprezentowała dyrektor Anna Śliwa-Suchowiak. Ekspozycję czynną do 27 stycznia 2019 roku przygotował ze strony Muzeum Daniel Borowski.

W ramach wędrówek szopek po Białorusi 16 listopada 2018 roku odbył się wernisaż wystawy szopek w Muzeum Białoruskiego Polesia w Pińsku. Wystawa została przygotowana przez kustosz Małgorzatę Niechaj we współpracy z Konsulatem Generalnym RP na Białorusi i Instytutem Polskim w Mińsku. Na otwarciu Muzeum reprezentowała dyrektor Anna Śliwa-Suchowiak. Ekspozycja była czynna w muzeum w Pińsku do 9 grudnia.

25 listopada 2018 roku szopki krakowskie zawędrowały do Weroni w ramach corocznego pokazu szopek z różnych stron świata *Il presepe nel mondo*. Szopki krakowskie już kilkakrotnie uczestniczyły w tym święcie szopek bożonarodzeniowych z całego świata. Opiekę konserwatorską nad muzealnymi obiektami sprawowała Joanna Rościszewska, a szopki krakowskie w Weronie można było podziwiać do 20 stycznia 2019 roku.

Podróże z udziałem szopek ze zbiorów MK zostały zakończone w roku 2018 wizytą w Brześciu. 13 grudnia w tym mieście otwarto kolejną na Białorusi wystawę szopek. Tym razem w Muzeum Odzyskanych Dziej Sztuki. W wernisażu uczestniczyli konsul generalny RP na Białorusi Piotr Kozakiewicz, dyrektor Instytutu Polskiego w Mińsku Cezary Karpiński i dyrektor Anna Śliwa-Suchowiak. Wystawę przygotował kustosz Leszek Sibila. Ekspozycję szopek prezentowano w Brześciu do 13 stycznia 2019 roku.

Wystawy stałe

Od kilkunastu już lat motorem napędowym Muzeum jest frekwencja na wystawach stałych. Wystawy te to zarówno nowoczesne realizacje na Trasie Pamięci, efektowne ekspozycje w Ryнку Podziemnym i w Cybertece, jak i kla-

syiczne, z bagażem wielu lat eksploatacji ekspozycje w Starej Synagodze i Kamienicy Hipolitów. W roku 2018 udostępniane były:

- *Cyberteka. Kraków – czas i przestrzeń* – Krzysztofor, Rynek Główny 35;
- *Dzieje i kultura Żydów krakowskich* – Stara Synagoga, ul. Szeroka 24;
- *Krakowskie Bractwo Kurkowe i obronność miejska* – Celestat, ul. Lubicz 16, otwarta ponownie od 10 marca 2017 roku;
- *Krakowianie wobec terroru 1939–1945–1956* oraz dawne cele Gestapo – oddział Ulica Pomorska, ul. Pomorska 2;
- *Mieszczanski dom*, Kamienica Hipolitów, pl. Mariacki 3;
- *Kraków – czas okupacji 1939–1945*, Fabryka Emalia Oskara Schindlera, ul. Lipowa 4;
- *Apteka Tadeusza Pankiewicza w getcie krakowskim* – Apteka pod Orłem, pl. Bohaterów Getta 18;
- Trasa turystyczna *Śladem europejskiej tożsamości Krakowa – Rynek Podziemny*, Rynek Główny 1;
- Muzeum Podgórze, *Miasto pod kopcem Kraka* – ul. Powstańców Wielkopolskich 1;
- Muzeum Młodej Polski Rydlówka, ul. Włodzimierza Tetmajera 28.

Historyczne obiekty udostępniane sezonowo to oczywiście Wieża Ratuszowa, czynna od marca do grudnia, oraz Barbakan z Murami Obronnymi, udostępniane zwiedzającym od kwietnia do października każdego roku.

Od roku 2017 otwarte magazyny Muzeum, działające w formule Centrum Interpretacji Artefaktów, są udostępniane zainteresowanym grupom, a dodatkowo w każdą sobotę także zwiedzającym indywidualnie.

Prace nad scenariuszami nowych wystaw

Pracownicy Muzeum, zgodnie z procedurami, przygotowali plany wystaw na rok 2020, natomiast bardzo intensywne prace trwały nad scenariuszami wystaw na rok 2019. W projektach na rok 2019 szczególną rolę odgrywał cykl wystaw *przeMieszczanie*, zaplanowany w pięciu oddziałach Muzeum: Domu Zwierzynieckim, Muzeum Nowej Huty, Kamienicy Hipolitów, Muzeum Podgórze i Starej Synagodze. W zamyśle wszystkie te wystawy połączone zostaną ideą dyskursu o współczesnych mieszkańcach Krakowa i przemianach naszego miasta, w których chcemy aktywnie uczestniczyć. *przeMieszczanie* stali się istotnym elementem projektu 120-lecia Muzeum na rok 2019.

W planie na rok 2019 przygotowywano:

- Dom Zwierzyniecki: *przeMieszczanie. Przedmieszczanin* (dr Waław Szczepanik), *Zwierzyniec zaprasza – Garbary* (dr Walery Bubień);
- Muzeum Nowej Huty: *przeMieszczanie. Nowohucianin* (Maria Wąchała-Skindzier, Maciej Mieziań), *Huta im. Lenina – mój drugi dom* (Piotr Kapusta i Karolina Żłobicka);
- Kamienica Hipolitów: *przeMieszczanie. Mieszczanin*

(Michał Hankus), *Pochwała książki – Robert Jahoda* (Leszek Sibila);

- Muzeum Podgórze: *przeMieszczanie. Podgórczanin* (Kamil Stasiak), *Krakowskie drogi żelazne* (Dominik Lulewicz);
- Stara Synagoga: *przeMieszczanie. Kazimierzanin* (Piotr Figiela);
- Fabryka Emalia Oskara Schindlera: *Bitwa, której nie było. W 80. rocznicę wybuchu II wojny światowej* (Grzegorz Jeżowski).

Podjęmowano starania o pozyskanie dodatkowych środków finansowych na realizację szczególnie istotnych projektów programowych. W roku 2018 takie granty Muzeum uzyskało dla czterech projektów:

- opracowania studium dotyczącego opieki nad krakowskimi miejscami pamięci z dawnym KL Płaszów jako częścią Trasy Pamięci MK – projekt uzyskał dofinansowanie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego na lata 2018–2019;
- *Dni Pamięci Ofiar Gestapo* – projekt uzyskał wsparcie w ramach mecenatu PZU;
- *Pochód Lajkonika* – program edukacyjny do tego wydarzenia uzyskał dofinansowanie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- *Szopki krakowskie* – wystawa pokonkursowa i towarzyszący jej program edukacyjny; tu również wsparcia udzieliło Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Działalność naukowa

Dyrekcja Muzeum zainicjowała działania na rzecz wzmocnienia jakości pracy naukowej w naszej instytucji. Pracę na stanowisku kuratora Muzeum podjął prof. Zdzisław Noga, historyk o ogromnym dorobku badawczym, a jednocześnie bardzo doświadczony pracownik naukowy Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Profesor skupił na seminariach naukowych prowadzonych przez siebie pracowników Muzeum chcących podejmować w ramach swoich obowiązków pracowniczych naukowe działania badawcze. Równocześnie rozpoczęto działania systemowe na rzecz uzyskania przez Muzeum wpisu na listę instytucji naukowych. Tu pracę organizacyjną wykonywał dr Andrzej Szoka jako kierownik Działu Folkloru i jednocześnie koordynator Centrum Interpretacji Dziedzictwa MK. Powołana została Rada Naukowa rocznika „Krzysztofory. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa”.

W roku 2018 ukazał się numer 35. rocznika „Krzysztofory”. Tom poświęcony w całości Miastu Żydowskiemu i krakowskim Żydom został pozytywnie oceniony w środowiskach badaczy tych tematów. Przygotowywano kolejne dwa tomy Krzysztoforów, tom 36. za rok 2018 i tom 37., który według pomysłu kustosz Ewy Gaczoł będzie poświęcony w całości fotografii.

W ramach serii wydawniczej Biblioteka Krzysztoforska Muzeum od kilku lat przygotowuje monumentalną publika-

cję *Sztuka krakowska po 1945 roku* autorstwa kustosz Marii Zientary. Całość opracowania, podzielona na trzy tomy, przeszła wstępną recenzję kuratora Muzeum i zostanie przygotowana do druku w roku 2019.

Katalogi kolekcji muzealnych to ciągle jeden z fundamentów działalności naukowej. Od kilku lat ten segment pracy muzealnej znajduje się w fazie regresu. W opracowaniu redakcyjnym jest katalog kolekcji judaików. Publikacja opracowana przez dwoje pracowników Starej Synagogi, kustoszy Elżbietę Długosz i Eugeniusza Dudę, jest najbliższa publikacji w serii Katalog Zbiorów MHK.

Rodzajem działań u podstaw są wykłady – prezentacje pracowników Muzeum, programowane od roku 2009 przez zastępcę dyrektora ds. naukowych Jacka Salwińskiego. W roku 2018 odbywały się one w sali edukacyjnej Kamienicy Hipolitów i były poświęcone omówieniu w gronie pracowników Muzeum wybranych, istotnych wątków pracy muzealnej, zarówno tej badawczej i naukowej, jak i stanowiącej część szeroko rozumianej działalności programowej instytucji.

W roku 2018 były to następujące tematy:

- 15 stycznia 2018, Anna Per-Żywolewska: *Konserwacja XVIII-wiecznej chorągwi cechu rybaków ze zbiorów MHK*;
- 19 lutego 2018, Maria Wąchała-Skindzier: *Muzea wobec PRL-u, na podstawie projektów i kolekcji Muzeum Historycznego Miasta Krakowa oraz Muzeum PRL-u w Krakowie*;
- 19 marca 2018, Mirosław Kołodziej: *Multimedia na wystawach czasowych Muzeum Historycznego Miasta Krakowa. Analiza wybranych przykładów z lat 2013–2017*;
- 23 kwietnia 2018, Małgorzata Niechaj, Andrzej Szoka: *Rekonstrukcje historyczne – nauka historii czy kreacja fikcji. Muzealne kontrowersje na Trasie Obronności*;
- 21 maja 2018, Joanna Strzyżewska, Michał Hankus: *Kamienica Hipolitów – między mieszczańskim domem a muzeum wnętrzem*;
- 18 czerwca 2018, Daria Pilch: *Unikatowa kolekcja negatywów Ignacego Kriegera – problematyka działań konserwatorskich*;
- 15 października 2018, Kamila Buturla: *Lubię to! MHK w mediach społecznościowych* (wykład odbył się w Muzeum Podgórze);
- 19 listopada 2018, Anna Per-Żywolewska, Joanna Rościszewska: *Konserwacja. Po pierwsze nie szkodzić...* (prezentacja miała miejsce w Celestacie);
- 17 grudnia 2018, Katarzyna Bury: *Muzeum Podgórze – raport otwarcia* (wykład odbył się w Muzeum Podgórze).

Działalność wydawnicza

Działalność wydawniczą programuje Kolegium Wydawnicze pod przewodnictwem dyrektora Michała Niezabitowskiego, poszerzone w roku 2018 o prof. Zdzisława

Nogę, dr. Piotra Hapanowicza i dr. Andrzeja Szokę. Za przygotowanie do druku publikacji odpowiada zespół redaktorów kierowany przez Marcina Barana.

Szczególną pozycją była publikacja Janusza Tadeusza Nowaka *Wieża wolności 1918 r. W 100. rocznicę wyzwolenia Krakowa* (red. Łukasz Klimek, format 21 × 28 cm, 368 s.), przygotowana w setną rocznicę odzyskania niepodległości i nawiązująca do wydanej w roku 2009 książki *Wieża wolności. W 90. rocznicę wyzwolenia Krakowa* tego samego autora.

Ponadto ukazały się:

Katalogi wystaw czasowych

Jacek Purchla, Marek Świdrak, Kamila Twardowska, Michał Wiśniewski: *Myslenie miastem. Architektura Jana Zawiejskiego*, red. Barbara Cisowska, format 16,8 × 24 cm, 180 s.;

Janusz Odziemkowski, Tomasz Stachów: *Pomysł o pseudonimie dla siebie...*, red. Marcin Baran, format 16,8 × 24 cm, 160 s.;

Magdalena Smaga: *Osiedleni. Teatralne*, red. Marcin Baran, format 29 × 21 cm, 140 s.;

Pan wiecznie młody. Lucjan Rydel w 100-lecie śmierci, praca zbiorowa (Agnieszka Kowalska, Małgorzata Palka, Maciej Rydel, Piotr Szmigielski, Barbara Miszczyk, Joanna Zdebska-Schmidt), red. Marcin Baran, format 16,8 × 24 cm, 156 s.

Foldery wystaw czasowych

Michał Hankus: *Koronka – tradycja, reaktywacja*, red. Barbara Cisowska, format 16,5 × 21,5 cm, 96 s.;

Janusz Baster: *The Chronicle of the Polish Underground State in Kraków (1939–1945)*, red. Dorota Strojnowska, format 16,5 × 21,5 cm, 76 s.;

Janusz Tadeusz Nowak: *Krakowski hejnał wolności. Wolność przyszła z Podgórze*, red. Łukasz Klimek, format 16,8 × 24 cm, 112 s.;

Justyna Kutrzeba: *Krakowski hejnał wolności. Kopic pamięci*, red. Łukasz Klimek, format 16,8 × 24 cm, 112 s.;

Olga Jasionek: *Krakowski hejnał wolności. Wieża wolności*, red. Łukasz Klimek, format 16,8 × 24 cm, 112 s.;

Pokaz nabytków 2017, praca zbiorowa, red. Marcin Baran, format 16,5 × 21,5 cm, 32 s.

Przewodniki

Elżbieta Firlet, Janusz Firlet: *Wokół kopca Kraka*, red. Łukasz Klimek, format 20 × 25,5 cm, 96 s.;

Elżbieta Lang: *Wokół Rynku Podgórskiego*, red. Łukasz Klimek, format 20 × 25,5 cm, 92 s.;

Katarzyna Bury, Melania Tutak: *Muzeum Podgórze*, red. Marcin Baran, format 12 × 21 cm, 44 s.;

Katarzyna Bury, Melania Tutak: *The Podgórze Museum*, red. Marcin Baran, format 12 × 21 cm, 44 s.;

Małgorzata Palka: *Rydłówka*, red. Marcin Baran, format 12 × 21 cm, 28 s.

Albumy

Czesław Dźwigaj, Piotr Boroń, Krzysztof Ślusarczyk: *Chorał polski*, red. Krzysztof Ślusarczyk, format 23 × 27 cm, 132 s.;

Ewa Gaczoł, Anna Kwiatek: *Natan Krieger* (wersja polska), red. Łukasz Klimek, format 19 × 21,8 cm, 144 s.;

Ewa Gaczoł, Anna Kwiatek: *Natan Krieger* (wersja angielska), red. Łukasz Klimek, format 19 × 21,8 cm, 144 s.;

Maria Lempart: *Prawie wszystko o Zwierzyńcu*, red. Łukasz Klimek, format 23 × 27 cm, 100 s.

Publikacje edukacyjne

Oto szopka. Szopkowe wycinanki, model kartonowy do sklepania, format 21 × 29,5 cm, 28 s.;

Szkatułka krakowskich tradycji, red. Łukasz Klimek, format 21 × 26 cm, 28 s.;

Zagadkowy Kraków, praca zbiorowa, wznowienie, red. nauk. Piotr Hapanowicz, Michał Niezabitowski, Wacław Passowicz, red. prow. Barbara Cisowska, format 14 × 21 cm, 448 s.

Czasopismo dla dzieci „Krzysztoforek”

„Krzysztoforek” nr 34, red. nac. Michał Niezabitowski, red. prow. Klaudia Kaczmarczyk, format 21 × 26; 26 s.

Wydawnictwa informacyjne

Folder *Thesaurus Cracoviensis* (wersja polska), praca zbiorowa, red. Marcin Baran, format 16,5 × 21,5 cm, 68 s.;

Folder *Thesaurus Cracoviensis* (wersja angielska), praca zbiorowa, red. Marcin Baran, format 16,5 × 21,5 cm, 68 s.;

„KrzysztoforYOU”, nr 14, format 21 × 29,7 cm, 12 s.;

Przewodnik *Zajrzyj do Huty*, format 10,4 × 14,8 cm, 48 s.

Edukacja i upowszechnienie

Edukacja w Muzeum to chyba najważniejszy segment działalności instytucji. Edukacyjna funkcja Muzeum przechodzi w ostatnich latach mocne przeobrażenia. Nowe grupy odbiorców, poszukiwanie coraz to bardziej różnorodnych form działalności, otwarcie się na potrzeby uczestników Muzeum, ożywiona dyskusja o wartościach, które muzea powinny promować, wreszcie zauważanie potrzeb wynikających z programów szkolnych, realizowanych zgodnie ze zmieniającą się podstawową programową.

Muzeum Krakowa na polu edukacyjnym ma wielkie pole do popisu. Jest przecież instytucją wielooddziałową, o bardzo różnorodnej ofercie programowej, podejmującą bardzo szeroki wachlarz tematów z wielu dziedzin wiedzy, a także starającą się zaspokajać coraz to nowe potrzeby społeczności – tej krakowskiej, lokalnej, ale też tej globalnej, odwiedzającej miasto jako część ruchu turystycznego.

Warto zwrócić uwagę na spory wysiłek organizacyjny i metodyczny w przygotowaniu i realizacji programów

szkoleniowych dla przewodników miejskich Krakowa. Realizowany jest na kilku poziomach: podstawowym, szkoleń dla zainteresowanych zapoznaniem się z wystawami i ofertą Muzeum, dla przewodników chcących uzyskać uprawnienia do oprowadzania po wystawach stałych Muzeum i wreszcie w wersji przewodnika dla zaawansowanych, tj. dla przewodników chcących poszerzyć swoje kompetencje w zakresie wiedzy o Krakowie. Przewodnicy miejscy to grupa zawodowa, które wprowadza wielu zwiedzających nasze miasto w tajniki jego dziedzictwa, przekazuje podstawową wiedzę o jego historii i zabytkach. Warto więc pracować z tymi osobami, dając im możliwości podnoszenia kompetencji i wzmacniając naturalnych sojuszników w pracy edukacyjnej Muzeum.

Równie istotnym segmentem pracy edukacyjnej jest edukacja formalna, związana z przyjętą podstawą programową dla szkół podstawowych i średnich. Zakres działań Muzeum w tym obszarze prowadzi Dział Edukacji, ale oczywiście oferta edukacyjna jest realizowana we wszystkich oddziałach. Nowością w roku 2018 były działania w Rydlówce – tu dopiero jest wypracowywana nowa oferta warsztatów i zajęć dla dzieci i młodzieży, oraz cykl zajęć w Thesaurus Cracoviensis z aktywnym udziałem praktyków – konserwatorów, na co dzień sprawujących opiekę nad zbiorami muzealnymi.

Specyficzną formą pracy edukacyjnej upowszechnionej była telewizyjna seria krótkich opowieści, inspirowanych muzealnymi artefaktami i wydarzeniami z dziejów miasta, zatytułowana *Działo się w Krakowie*, a w roku 2018 przekształcona w *Muzealne opowieści*. Krótkie filmiki pokazywane codziennie przez cały rok w TVP Kraków – opowieści z udziałem kilkudziesięciu pracowników Muzeum, były doskonałym przykładem nowoczesnej pracy upowszechnionej.

Wszystkie oddziały, ale także wszystkie wystawy czasowe mają swoją ofertę zajęć i wydarzeń edukacyjnych im towarzyszących. Od lat największą popularnością cieszą się lekcje i warsztaty towarzyszące wystawie szopek krakowskich. Wydaje się, że idealnie zaspokajają społeczne potrzeby związane z tradycyjnym świętowaniem Bożego Narodzenia, a także świetnie wpisują się w potrzeby wzmacniania lokalnej, krakowskiej tożsamości i trafiają do odbiorcy prostotą swojego przekazu, zrozumiałą dla wszystkich grup wiekowych.

Głównym programem edukacyjnym pozostaje od roku 2009 cykl zatytułowany *Muzeomania*. W sezonie jesienno-zimowym 2017/2018 był poświęcony eksplorowaniu twórczości Stanisława Wyspiańskiego, w sezonie wiosennym 2018 roku świętowaniu setnej rocznicy odzyskania niepodległości, a w sezonie jesienno-zimowym 2018/2019 wprowadzał swoją ofertą do idei projektu *przeMieszczanie*.

Nowym segmentem działalności i wydaje się, że coraz ważniejszym, są szeroko rozumiane działania społeczne, zwłaszcza te wynikające z potrzeby rozwiązywania problemów rozmaitych grup społecznych w otoczeniu Muzeum. Tu znakomitym przykładem mogą być działania Muzeum Podgórze jako oddziału MK wokół nieuporządkowanych terenów na Zabłociu, obszaru „pod podgóorską łącznicą kolejową”. Działania te z koordynującym udziałem pracow-

ników Muzeum (liderem tych działań była Melania Tutak z Muzeum Podgórze) zainaugurowano spotkaniem konsultacyjnym 28 czerwca 2018 roku *Co dalej z terenem pod łącznicą kolejową?*, z udziałem zastępcy prezydenta Krakowa Elżbiety Koterby, przedstawicieli stowarzyszeń podgórskich i mieszkańców dzielnicy i prowadzone były przez kilka miesięcy roku 2018. Celem konsultacyjnych i koncepcyjnych spotkań było wypracowanie w nowoczesnym modelu partycypacyjnym koncepcji zagospodarowania terenów pod łącznicą, będących szansą pozytywnego, wspólnotowego impulsu dla Zabłocia.

Wydarzenia

Wydarzenie muzealne to pojęcie bardzo pojemne. W naszym Muzeum działań określanych wspólnym pojęciem wydarzenia muzealnego jest ponad tysiąc rocznie. Są to zarówno duże projekty o charakterze promocyjno-edukacyjnym, jak i małe, kameralne spotkania organizowane w poszczególnych oddziałach. Praktyka codziennego życia muzealnego pokazuje, że Muzeum funkcjonuje w rytm kolejnych wydarzeń. Budzi to nieraz opór wewnętrzny, związany z przekierowaniem sporej energii na kreowanie kolejnych eventów. Wydaje się, że tu dobrą receptą i odpowiedzią na te obawy i zagrożenia jest sformułowana misja Muzeum i mądra strategia instytucji, przełożona na wynikające z tej strategii konkretne programy działań.

Na liście kluczowych wydarzeń MK są takie działania wpisane w od lat misję Muzeum, jak tradycyjny *Pochód Lajkonika* czy *Konkurs szopek krakowskich*, dzisiaj będące częścią strategii wzmacniania niematerialnego dziedzictwa Krakowa.

Mocnym punktem działań MK są od kilku lat wydarzenia na Trasie Pamięci: *Dni Pamięci Ofiar Gestapo i Pamiętają z nami*. Mają one charakter z jednej strony promocyjny – zapraszają do poznawania oddziałów – miejsc pamięci, ale także są wpisane w przekaz o konieczności poznawania bolesnego dziedzictwa czasów Zagłady. Wydarzenia wskazują wartości patriotyczne, obywatelskie i humanistyczne, z których warto dzisiaj mocno czerpać w kontekście lokalnym i globalnym.

Specyfiką Muzeum są święta oddziałów. Praktycznie wszystkie oddziały MK organizują swoje święta, przybliżające specyfikę ich działania oraz pozwalające zaprzyjaźnić się z programem i zespołem wybranego oddziału. Swoistym świętem oddziału, o największym rozmachu, jest organizowane przez Muzeum Nowej Huty *Zajrzyj do Huty* – nie tylko święto oddziału, ale także święto całej Nowej Huty.

Najważniejsze wydarzenia w Muzeum w roku 2018

6 stycznia 2018 roku odbyło się wydarzenie *Wokół szopy, spacerem po Krakowie – szopkarze dla miasta i Niepodległej*. Spacer śladem szopek krakowskich, umieszczonych w wielu miejscach starego Krakowa, jest rodzajem performansu, którego głównym kreatorem jest prowadzący spacer dyrektor Michał Niezabitowski.

Wykład prof. Zenona Piecha inauguracyjny projekt *Drążenie miasta*, fot. Andrzej Janikowski, 9 stycznia 2018 r.

Styczeń jest miesiącem, w którym odbywa się święto oddziału Rynek Podziemny *Drążenie miasta*. To cykl wykładów i warsztatów cieszący się z roku na rok coraz większym zainteresowaniem. W roku 2018 tematem przewodnim był symbol. Wykład inauguracyjny wygłosił prof. Zenon Piech i był zatytułowany *Czytanie znaków – herb Krakowa*. Za *Drążenie miasta* odpowiadała Katarzyna Winiarczyk, pracownik Rynku Podziemnego.

23 lutego 2018 roku odsłonięto pamiątkową tablicę poświęconą pamięci Ignacego Kriegera. Uroczystość przy minusowej temperaturze i padającym śniegu odbyła się na ulicy św. Jana 1 z udziałem prezydenta Krakowa Jacka Majchrowskiego i wielu zaproszonych gości. Było to znakomite zakończenie – podsumowanie projektu promocyjno-edukacyjnego rozpoczętego jeszcze w roku 2017 i zainspirowanego 200. rocznicą urodzin Ignacego Kriegera.

5 marca 2018 roku w sali Miedzianej pałacu Pod Krzysztofory odbył się pokaz nabytków – najciekawszych muzealiów pozyskanych w roku 2017. Pokazowi towarzyszyła wystawa najnowszych muzealiów w piwnicy skrzydła zachodniego pałacu.

24 marca 2018 roku odbyła się kolejna edycja *Konkursu na najpiękniejsze drzewko emausowe*. Wręczenie nagród miało miejsce w Poniedziałek Wielkanocny w ramach *Przystanku Emaus* w Domu Zwierzynieckim. Konkurs został zapoczątkowany przed kilku laty i ma wzmacniać przekaz święta oddziału *Przystanek Emaus* jako czasu spotykania się z tradycjami zwierzynieckimi, w tym zwierzynieckim Emausem.

W tym samym dniu Kamienica Hipolitów zaprosiła na *Zmianę czasu*. To kameralne wydarzenie co roku poświęcone jest innym rytuałom ważnym dla mieszczańskiego domu. Tym razem program *Zmiany czasu*, przygotowany przez kierownik oddziału, kustosz Joannę Strzyżewską, poświęcony był zwyczajom parzenia kawy i serwowania słodkiego poczęstunku.

2 kwietnia 2018 roku w Domu Zwierzynieckim odbyła się kolejna edycja *Przystanku Emaus*, inspirowanego tradycją zwierzynieckiego Emausu. Ważną częścią tłumnie odwiedzanego w drugich dzień świąt *Przystanku Emaus* jest zwiedzanie wystaw czasowych udostępnianych w oddziale, a także uroczyste ogłoszenie wyników *Konkursu na najpiękniejsze drzewko emausowe*. Organizatorem święta Domu Zwierzynieckiego był dr Wacław Szczepanik.

13–14 kwietnia 2018 roku oddziały Trasy Pamięci MK zaprosiły na bieg *Pamiętaj z nami*. W roku 2018 wydarzenie poświęcono szczególnie 75. rocznicy likwidacji krakowskiego getta. Coraz większą popularnością cieszy się bieg *Pamiętaj z nami*, ze startem na ulicy Pomorskiej i metą na placu Bohaterów Getta. Odbywa się w serdecznej, rodzinnej atmosferze i jednocześnie jest dobrą okazją do promowania działalności oddziałów Ulica Pomorska, Apteka pod Orłem i Fabryka Schindlera oraz planów Muzeum na terenie Miejsca Pamięci KL Płaszów. Część sportowa była uzupełniona o dyskusje, spacer i wykłady. Całość sprawnie zorganizowały kustosz Beata Łabno i Anna Basta.

18 maja 2018 roku cały Kraków świętował krakowską *Noc Muzeów*. W tym masowym święcie muzeów wzięły udział wszystkie oddziały MK. Po raz pierwszy Thesaurus

Uczestnicy biegu *Pamiętaj z nami* na mecie na placu Bohaterów Getta, fot. Andrzej Janikowski, 14 kwietnia 2018 r.

Cracoviensis i Muzeum Podgórze. *Noc Muzeów* ma swoich stałych zwolenników i odbiorców. W ciągu kilku godzin z 18 na 19 maja wystawy czasowe i stałe odwiedziło ponad 18 tysięcy osób. Przygotowanie programu i jego realizację koordynował dr Walery Bubiń.

Początek czerwca to kilka imprez adresowanych do dzieci. Przede wszystkim taką imprezą jest *Dzień Dziecka w Muzeum*. Miał on miejsce 2 i 3 czerwca 2018 roku, a został przygotowany jako oferta aktywnego spędzenia czasu w oddziałach Krzysztofora, Muzeum Podgórze, Rynek Podziemny, Dom Zwierzyniecki, Kamienica Hipolitów i Celestat.

2 czerwca 2018 roku kustosz Małgorzata Niechaj z zespołem zaprosiła dzieci na finał *Konkursu o tytuł Małego Króla Kurkowego*. Świetna zabawa dla finalistów konkursu jest w trakcie wydarzenia połączona z promocją tradycji krakowskiego Bractwa Kurkowego i jego szlacheckich idei. Zwycięzcy konkursu, a więc ci, którzy najsukceszniej trafiali do baloników, dziecięcej imitacji kura, mieli możliwość wzięcia udziału w dorosłej intronizacji króla kurkowego.

6 czerwca 2018 roku odbyła się uroczystość wręczenia medali św. Krzysztofa. Kapituła medalu pod przewodnictwem prezydenta Jacka Majchrowskiego wyróżniła tym prestiżowym odznaczeniem zasłużonego dla naszego Muzeum dr. Stanisława Dziedzica, jednego z liderów szopkarzy krakowskich Dariusza Czyży i prezesa ArcelorMittal Poland Sanjaya Samaddara za finansowe wspieranie Muzeum.

7 czerwca 2018 roku przemaszerował przez Kraków w swoim corocznym obrzędzie Lajkonik. Muzeum systematycznie pracuje nad jakością wielu elementów pochodu.

Przygotowanie do *Pochodu Lajkonika*, Kamila Buturla rozmawia z Krzysztofem Szkaradkiem, fot. Andrzej Janikowski, 7 czerwca 2018 r.

Zajrzyj do Huty, rozmowa *Jakiego muzeum potrzebuje Nowa Huta?* z udziałem Filipa Obary (prowadzenie), Marii Wąchały-Skindzier, Karoliny Żłobekiej, Artura Józwicka i Franciszka Zakrzewskiego, fot. Andrzej Janikowski, 22 września 2018 r.

434

Przygotowywane są co roku stroje dla kolejnych członków drużyny Lajkonika. Wykonano sporą pracę u podstaw, aby wprowadzić nowe rozwiązania choreograficzne i taneczne, widoczne dla odbiorców w scenach symbolicznego starcia Tatarów z włóczkami na dziedzińcu klasztoru Norbertanek. Muzeum stara się także umacniać przyjaźń z członkami ekipy Lajkonika, którzy są depozytariuszami tradycji Lajkonika. Wydarzeniu głównemu towarzyszył bogaty program edukacyjny, skierowany do uczniów szkół krakowskich. Nowym elementem programu był pokaz tzw. żydowskiego Lajkonika, nawiązującego do historycznych wydarzeń z 1787 roku, tj. ostatniej wizyty króla Stanisława Augusta Poniatowskiego w Krakowie i na Kazimierzu. Osobą odpowiedzialną za całość wydarzenia był dr Andrzej Szoka.

30 czerwca 2018 roku zainaugurowano wydarzenie edukacyjne *Średniowiecze da się lubić*. To atrakcyjna oferta spędzenia czasu wolnego na Trasie Obronności w okresie letnim. W każdą sobotę i niedzielę można skorzystać z oferty udziału w warsztatach, zajęciach edukacyjnych adresowanych głównie do dzieci i młodzieży, ale także do osób dorosłych. Efektowna inauguracja składała się z zarówno pochodów przez ulice centrum Krakowa – z Rynku Głównego do Barbakanu, jak i warsztatów średniowiecznych rzemiosł. Program wydarzenia zorganizowanego w lipcu i sierpniu zakładał popularyzację średniowiecznych obyczajów mieszczańskich i przekazywanie w formie zabawy wiedzy o mieście w okresie średniowiecza. Wielkim powodzeniem cieszyło się wydarzenie zamykające całą imprezę 25 sierpnia, czyli *Powrót wojów Bolesława Chrobrego*. Organizatorami byli dr Michał Szczerba i Anna Basta, ale oczywiście realizacja programu nie byłaby możliwa bez udziału grup rekonstruktorów niemal z całego kraju.

Imieniny św. Krzysztofa mają za cel przybliżyć historię pałacu Pod Krzysztoforą i zapraszać do siedziby głównej Muzeum, która od wielu lat jest w ciągłym remoncie. 22 lipca 2018 roku pałac Pod Krzysztoforą świętował *Imieniny św. Krzysztofa* z programem dotyczącym m.in. dawnego życia salonowego w mieszczańskim Krakowie i w jednym z jego pałaców, czyli w Krzysztoforach. Organizacją wydarzenia zajmowała się Olga Jasionek z oddziału Krzysztofora.

Salon książki krakowskiej, promocja katalogu *Pan wiecznie młody. Lucjan Rydel w 100-lecie śmierci*, od lewej Marcin Baran (prowadzący), dr Agnieszka Kowalska, Małgorzata Palka, dr Joanna Zdebska-Schmidt i Piotr Szmigielski, fot. Andrzej Janikowski, 24 października 2018 r.

14–15 września 2018 roku odbyła się 12. edycja *Dni Pamięci Ofiar Gestapo*. Muzeum od kilku lat zaprasza do wspólnego kształtowania programu tego wydarzenia. Narzędziem tej partycypacji jest plebiscyt na patrona *Dni Pamięci*. Wydarzenie ma dwóch patronów: jednego wskazuje Muzeum – w roku 2018 był to oficer AK, po wojnie więzień UB, Stanisław Kostka-Czapkiewicz pseud. Sprężyna, natomiast drugiego wybierają w formule głosowania wszyscy zainteresowani. W roku 2018 była to Zofia Kluska-Raczyńska, żołnierz ZWZ–AK.

Dni Pamięci rozpoczynane są oficjalnym *Apelem Pamięci* przy tablicy poświęconej ofiarom Gestapo na ulicy Pomorskiej, ale oczywiście równie ważnym wątkiem programu są spotkania ze świadkami historii, zwiedzanie wystaw, a także w roku 2018 debata oksfordzka dla młodzieży. Na placu Inwalidów prezentowano wystawę planszową *Krzyk wiecznionny. Krakowianie przeciw systemom totalitarnym*.

Wartością dodaną *Dni Pamięci 2018* była międzynarodowa sesja interdyscyplinarna w Fabryce Emalia Oskara Schindlera *Miejsca (nie) pamięci. Teraźniejszość. Przyszłość*. Założenia programowe sesji wypracował zespół w składzie: Jacek Salwiński, Grzegorz Jeżowski, Monika Bednarek. Podsumowaniem sesji będą materiały pokonferencyjne, które ukażą się drukiem w 2019 roku. Wydarzenie zostało poprzedzone debatą – panelem o miejscach pamięci, którą 12 września 2018 roku w sali kinowej Fabryki Schindlera poprowadził dyrektor Michał Niezabitowski. Organizatorem *Dni Pamięci* był Bartosz Heksel, a sesję przygotował Grzegorz Jeżowski.

22 i 23 września 2018 roku Nowa Huta świętowała w trakcie *Zajrzyj do Huty*, którego koordynatorem jest oddział Dzieje Nowej Huty, a program wypracowany jest przez wiele instytucji pod szyldem Muzeum Rozproszonego Nowej Huty. Większość instytucji działających w Nowej Hucie włącza się w organizację *Zajrzyj*, stąd też wielkie bogactwo programowe imprezy. W roku 2018 *Zajrzyj do Huty* towarzyszył koncert na alei Róż *Zachwyca mnie mój Bóg*, zorganizowany przez parafię Matki Bożej Pocieszenia i Fun-

Pożegnanie Elżbiety Junger, zasłużonego dla Muzeum pracownika Działu Księgowości, fot. Andrzej Janikowski, 11 września 2018 r.

dację Radia Pallotti.fm. Równie istotną częścią programu była dyskusja *Jakiego muzeum potrzebuje Nowa Huta?*, która odbyła się na osiedlu Słonecznym 16 z udziałem autorów projektu i przyszłej wystawy stałej. Organizatorem *Zajrzyj do Huty* był Piotr Kapusta we współpracy z kierowniczką nowohuckiego oddziału, Marią Wąchałą-Skindzier.

6 października 2018 roku na krakowskie Błonia zwiatał *Zielony piknik wolności*. Coraz częściej muzea wychodzą ze swoją działalnością programową w przestrzeń miasta: na ulice, place i do parków. Jest to próba dotarcia do nowych grup odbiorców, a także odpowiedź na zapotrzebowanie społeczne na tego typu formy działalności. Przykładem takiego działania był *Zielony piknik wolności*, wydarzenie edukacyjne zorganizowane przez Dział Edukacji MK, odwołujące się do wydarzeń sprzed 100 laty – odzyskania niepodległości. Na wspólne, radosne świętowanie na Błoniach, składały się m.in. wykłady, miejska gra historyczna, świąteczny koncert niepodległościowy.

7 października 2018 roku Stara Synagoga zaprosiła na swoje święto: *Jon Riszon, czyli Niedziela w Starej Synagodze*. Tym razem wydarzenie zbudowane było wokół kilku wykładów z prezentacją dorobku badań archeologicznych przy Starej Synagodze, prowadzonych przez dr. Dariusza Niemca w latach 2014–2018, czy opowieści Kraków – Izrael – Kraków na temat powojennych emigracji krakowskich Żydów do Izraela, przywoływanych przez specjalistkę od tego tematu, czyli dr. Ewę Węgrzyn.

13 października 2018 roku w Hali Com Com Zone w Nowej Hucie osiem drużyn piłkarskich rywalizowało w ramach XIV Turnieju Piłkarskiego im. Jerzego Dobrzyckiego o Puchar Prezydenta Krakowa profesora Jacka Maj-

chrowskiego. Było sporo emocji, sportowej rywalizacji, ale także ostrej gry w walce o zwycięstwo w turnieju. W pierwszym etapie zawodów rozegrano eliminacje.

W pierwszej grupie pierwsze miejsce zajęło Muzeum Sportu i Turystyki (9 pkt i trzy zwycięstwa), drugie – Zamek Królewski w Warszawie (6 pkt), trzecie – Muzeum Auschwitz-Birkenau (3 pkt) i czwarte – Muzeum Auschwitz-Birkenau edukatorzy (0 pkt).

W drugiej grupie występowała ekipa organizatorów, Muzeum Krakowa, w tym roku bez sukcesu, przegrywając wszystkie trzy mecze w eliminacjach.

Nasz zespół przegrał 0:3 z Muzeum w Łańcucie, 0:4 z Kopalnią Soli w Wieliczce i 3:7 z Krakowskim Biurem Festiwalowym.

Najlepszą ekipą w drugiej grupie była drużyna Muzeum Zamku w Łańcucie (7 pkt, 8 bramek), minimalnie wyprzedzając Kopalnię Soli w Wieliczce (7 pkt, 7 bramek), trzecie miejsce zajął KBF (3 pkt), a dopiero czwarte Muzeum Krakowa (0 pkt).

Bardzo ciekawe były mecze półfinałowe. Najpierw Wieliczka pokonała po bardzo ostrym meczu (dwie czerwone kartki dla graczy obu drużyn!) Muzeum Sportu w Warszawie 2:1, następnie Łańcut po bardzo wyrównanym meczu zremisował z Zamkiem Królewskim w Warszawie 2:2, rozstrzygając zawody w dodatkowych seriach karnych 6:5.

W meczu o trzecie miejsce lepsze w pojedynku warszawskich drużyn było Muzeum Sportu, wygrywając pewnie 3:0 z Zamkiem Królewskim.

W meczu o pierwsze miejsce startująca po raz pierwszy w krakowskich turniejach drużyna Kopalni Soli w Wieliczce wygrała 2:1 z Łańcutem.

Puchar zwycięskiej drużynie i medale dla trzech najlepszych ekip wręczył zastępca prezydenta Krakowa, prof. Andrzej Kulig.

18 listopada 2018 roku miała miejsce kolejna edycja *Dnia Otwartych Drzwi Muzeów Krakowskich*. Impreza ta jest organizowana przez Stałą Konferencję Dyrektorów Krakowskich i zaprasza do odkrywania krakowskich muzeów na zakończenie sezonu turystycznego. W tym dniu wystawy w MK zwiedziło około 7 tysięcy zwiedzających, a największym zainteresowaniem cieszyły się oferty Fabryki Emalia Oskara Schindlera i Starej Synagogi.

Warto także zauważyć cyklicznie odbywające się spotkania w ramach *Salonu książki krakowskiej*, podczas których prezentowane są najciekawsze pozycje wydane przez MK, a zarazem są zaproszeniem do rozmów o ważnych dla Krakowa tematach historycznych. Salon prowadzi Marcin Baran. Kolejne spotkania odbyły się: 17 stycznia w Nowej Hucie – spotkanie z Marią Wachałą-Skindzier i prof. Błażem Brzostkiem, autorami katalogu *Bufet pod Kombinatem*, 9 lutego – rozmowa z dr. Walerym Bubieniem, autorem *Wokół Rynku Kleparskiego*, oraz Mateuszem Niemcem i Mateuszem Drożdżem, autorami książki *Zwierzyniec zaprasza – Rakowice*, 17 maja w Kamienicy Hipolitów – promocja książki *Koronka – tradycja, reaktywacja*, autorstwa Michała Hankusa, 26 września w Starej Synagodze promocja 35. zeszytu „Krzysztoforów”, monograficznego tomu poświęconego tematyce żydowskiej, 24 października – rozmowa wokół *Pana wiecznie młodego – Lucjana Rydla w stulecie śmierci*, z udziałem autorów: Małgorzaty Palki, dr Joanny Zdebskiej-Schmidt, dr Agnieszki Kowalskiej i Piotra Szmięlskiego, 15 listopada w Muzeum Podgórze – promocja książek *Krakowski hejnał wolności i Wieża wolności 1918 r. W 100. rocznicę wyzwolenia Krakowa*, z udziałem Janusza Tadeusza Nowaka, Justyny Kutrzeby i Olgi Jasioneck.

Prace remontowe i konserwatorskie

Muzeum przeprowadziło w Kamienicy Hipolitów prace związane z modernizacją systemu ogrzewania. Potrzeba remontu, wymiany instalacji centralnego ogrzewania i budowy nowej kotłowni była sygnalizowana od kilku lat. Łącznie Muzeum przeznaczyło na niezbędne prace modernizacyjne kwotę 458 tysięcy zł, co pozwoliło sprawnie, pod nadzorem Działu Technicznego, wykonać cały zakres remontu i ponownie otworzyć dla zwiedzających wystawę w Domu Mieszczańskim od listopada 2018 roku.

W innych oddziałach MK wykonywano tylko drobne prace naprawcze, niezbędne do sprawnego i bezpiecznego funkcjonowania tych oddziałów.

Frekwencja

Frekwencja w Muzeum ustabilizowała się na poziomie około 1,3 miliona osób. Tym samym MK jest od kilku lat w czołówce najbardziej frekwentowanych muzeów w Polsce. Około pół miliona to zwiedzający Trasę Pamięci. Fre-

kwencja w tych martyrologicznych oddziałach Muzeum stanowi około 40 procent całej publiczności Muzeum, co jest niewątpliwie swoistym fenomenem. W ogólnej liczbie gości niewielką część stanowią zwiedzający wystawy czasowe. Tylko wystawa szopek przyciąga co roku około 30 tysięcy odwiedzających. Około 28 tysięcy zwiedziło wystawę czasową w Fabryce Schindlera poświęconą działalności Żegoty. Pozostałe wystawy czasowe zgromadziły kameralne grono odbiorców, np. *Wizja lokalna. Podgórze w oczach fotografów* – około 4 tysięcy, *Krakowski hejnał wolności. Kopiec pamięci* – 3,1 tysiąca osób.

Zwiedzających ogółem	1 322 572 osoby
grupy razem	11 405 grup, 223 643 osoby
grupy młodzieżowe	7557 grup, 163 306 osób
oprowadzania	5574 grupy, 84 544 osoby

Frekwencja z podziałem na oddziały	
Oddział	Liczba zwiedzających
Fabryka Schindlera	416 641
Rynek Podziemny	355 354
Stara Synagoga	154 171
Wieża Ratuszowa	88 664
Apteka pod Orłem	70 146
Barbakan	43 130
Celestat	37 181
Krzysztofony	33 106
Mury Obronne	26 417
Muzeum Podgórze	21 549
Ulica Pomorska	17 900
Kamienica Hipolitów	11 661
Dzieje Nowej Huty	11 589
Dom Zwierzyniecki	11 219
Rydłówka	2508
Dom pod Krzyżem	2478
Thesaurus Cracoviensis	1262

Bilety	Liczba zwiedzających
normalne	442 377
ulgowe	206 910
cudzoziemcy	675 236
młodzież	276 877
bezpłatne	149 377
rodzinne	67 728
dzień wolnego wstępu	134 230
łączone	69 516
karta 3+	4718

Działalność edukacyjna	Liczba edycji i uczestników
wydarzenia edukacyjne, w tym: lekcji warsztatów	1873 dla 53 130 osób 208 dla 4639 osób 633 dla 12 849 osób
inne edukacyjne	1032 dla 35 642 osób
imprezy muzealne	89 dla 40 328 osób
imprezy zewnętrzne	91 dla 12 602 osób

Rada Muzeum Historycznego Miasta Krakowa kadencji 2016–2019

W roku 2018 odbyły się dwa posiedzenia Rady Muzeum Historycznego Miasta Krakowa. Szczególnie uroczyste i podniosły charakter miało posiedzenie 18 grudnia 2018 roku z udziałem prezydenta Krakowa prof. Jacka Majchrowskiego, inauguracyjne obchody 120-lecia Muzeum i wprowadzające do zmiany marki Muzeum Historycznego na Muzeum Krakowa.

Pierwsze posiedzenie odbyło się 12 lipca 2018 roku w Muzeum Podgórze. Udział wzięli: Andrzej Kulig, zastępca prezydenta miasta Krakowa, Katarzyna Olesiak, dyrektor Wydziału Kultury i Dziedzictwa Narodowego Urzędu Miasta Krakowa, Michał Niezabitowski, dyrektor Muzeum Historycznego Miasta Krakowa, Jacek Salwiński, zastępca dyrektora Muzeum Historycznego Miasta Krakowa, Anna Śliwa-Suchowiak, zastępca dyrektora Muzeum Historycznego Miasta Krakowa, Adam Świerż, zastępca dyrektora Muzeum Historycznego Miasta Krakowa, Monika Synowiec, główna księgowa Muzeum Historycznego Miasta Krakowa, Krzysztof Haczewski, kierownik Kancelarii Dyrektora Muzeum Historycznego Miasta Krakowa, oraz członkowie Rady Muzeum Historycznego Miasta Krakowa IV kadencji na lata 2016–2019: prof. Czesław Dźwigaj, kustosz Towarzystwa Strzeleckiego Bractwo Kurkowe w Krakowie, Bogusław Kośmider, przewodniczący Rady Miasta Krakowa, prof. Jacek Purchla, dyrektor Międzynarodowego Centrum Kultury w Krakowie, prezes Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, przewodniczący Rady MHK, dr Volker Rodekamp, dyrektor Stadtgeschichtliches Museum Leipzig (Muzeum Historyczne Miasta Lipsk), prof. Mieczysław Rokosz, prezes Zarządu Komitetu Kopca Kościuszki, Andrzej Szpunar, dyrektor Muzeum Okręgowego w Tarnowie, prof. Jan Święch, dziekan Wydziału Historycznego UJ, dr hab. Marek Wąlczak, prof. UJ, dyrektor Instytutu Historii Sztuki UJ, prof. Stanisław Waltoś, wiceprzewodniczący Polskiego Komitetu Narodowego ICOM, prof. dr hab. Krzysztof Zamorski, prezes Zarząd Oddziału Krakowskiego Polskiego Towarzystwa Historycznego, Ziyad Raouf, pełnomocnik Rządu Regionalnego Kurdystanu w Polsce.

Po przywitaniu uczestników posiedzenia przez przewodniczącego Rady Muzeum Historycznego Miasta Krakowa prof. Jacka Purchlę głosowano nad porządkiem posiedzenia, który został jednogłośnie przyjęty. Następnie przyjęto protokół poprzedniego posiedzenia Rady Muzeum Historycznego Miasta Krakowa z 5 grudnia 2017 roku.

Monika Synowiec przedstawiła prezentację z działalności finansowej Muzeum Historycznego Miasta Krakowa za rok 2017, m.in. syntetycznie zebrany bilans: rachunek zysków i strat, suma bilansowa w wysokości 74 605 tys. zł (wzrost o 4 mln zł), zysk netto – spadek, struktura przychodów (większość ze sprzedaży biletów i wydawnictw oraz edukacji), koszty według zadań, prezentacja mierników, które Muzeum sprawozdaje do UMK (wykonanie mierników).

Prof. Jacek Purchla zauważył, że wiele wskaźników wskazuje na wysoką rentowność Muzeum. „Ważne jest jednak podkreślenie nie tylko kwestii finansowych – warto uważnie patrzeć nie tylko na wzrost, ale też na wyraźny rozwój instytucji, widoczny m.in. we wzroście liczby zwiedzających i korzystających z muzealnej oferty, co jest powodem do dumy – stwierdził. – Zaprezentowane proporcje budżetowe wskazują na operatywność dyrekcji, dotacje są zrównoważone przez ten sam poziom zysków własnych, za co należą się wyrazy uznania”.

W odpowiedzi na pytanie dyr. Katarzyny Olesiak o rozliczanie VAT-u w przypadku nieodpłatnego zwiedzania, gdy aż jedna czwarta zwiedzających korzysta z bezpłatnej oferty Muzeum, Monika Synowiec wyjaśniła, że Muzeum odzyskuje VAT w pełnej wysokości, ponieważ dzień nieodpłatnego zwiedzania Muzeum wynika z ustawy o muzeach.

Dyr. Michał Niezabitowski, prezentując plan pracy Muzeum na rok 2018, skupił się na najważniejszych działaniach Muzeum: remoncie pałacu Pod Krzysztofory oraz budowie nowych oddziałów – Muzeum Podgórze i Thesaurus Cracoviensis.

„Wdrożenie do funkcjonowania nowego oddziału Thesaurus Cracoviensis (otwarcie w 2017 roku) w formule nowoczesnych magazynów została dostrzeżona przez media oraz środowiska branżowe, czego wyrazem są liczne odwiedziny nowego oddziału, wzmianki w mediach oraz przyznanie liczącej się nagrody – Sybilli 2017 w kategorii inwestycje za projekt inwestycyjny TC.

Na terenie pałacu Pod Krzysztofory pojawił się już sprzęt ciężki – rozpoczęto prace budowlane na III piętrze i strychu, m.in. zostały usunięte stropy. Do końca sierpnia 2018 roku przewidziane jest położenie dachu, a koniec remontu planowany jest na czerwiec roku 2020. Równocześnie realizowane są prace nad wystawą stałą, m.in. trwają prace nad przygotowaniem przetargu. Otwarcie wystawy planowane jest na 5 czerwca 2020 roku, przy czym nie wiemy, jakie niespodzianki czekają nas podczas prac konserwatorskich i remontowych, czego przykładem może być ostatnie, zaskakujące odkrycie barokowych polichromii na III piętrze, zbudowanym w 1910 roku.

Po posiedzeniu zapraszamy na oprowadzanie po nowym oddziale Muzeum Podgórze przez kierownik Katarzynę Bury wraz z zespołem (oddział został otwarty 26 kwietnia 2018 roku). Dzięki wsparciu miasta, a szczególnie wiceprezydent Elżbiety Koterby, Muzeum rozpoczęło ważne konsultacje społeczne dotyczące otoczenia nowego oddziału, tj. terenu pod nową łącznicą kolejową. Podgórze oddział znajduje się pod opieką i nadzorem dyrektora Jacka Salwińskiego, za co składam wyrazy uznania i podziękowania.

Obecnie trwają prace nad kolejnym muzealnym oddziałem – Rydlówką, które nadzoruje dyrektor Anna Śliwa-Suchowiak. Przewodniczącym Rady Programowej, której posiedzenie odbyło się kilka dni temu, jest członek Rady MHK, prof. Stanisław Waltoś. Na ręce pana prezydenta składam wyrazy podziękowania za dotację celową UMK w wysokości blisko 1 mln zł, z której został przeprowadzony remont oddziału. Otwarcie Rydlówki planowane jest na jesień 2018 roku.

W Muzeum widoczne jest duże zainteresowanie wystawami czasowymi. Obecnie przygotowujemy jest rocznicowy tryptyk wystaw poświęconych setnej rocznicy odzyskania niepodległości, zatytułowany *Hejnał wolności*, z główną wystawą w Muzeum Podgórze.

Muzeum kontynuuje współpracę z TVP Kraków, po realizowanym w 2017 roku cyklu *Działo się w Krakowie*, obecnie pracujemy nad serią *Muzealne opowieści*, której kolejne odcinki emitowane są codziennie w telewizji i udostępniane w internecie.

Został złożony wniosek o wpisanie szopkarstwa na listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości UNESCO. Mamy nadzieję, że krakowskie szopkarstwo będzie pierwszą polską tradycją na tej prestiżowej liście (rozstrzygnięcie zgłoszeń odbędzie się jesienią 2018 roku)."

Przyjęcie sprawozdania merytorycznego i finansowego za 2017 rok oraz planu pracy Muzeum na 2018 rok nastąpiło jednogłośnie (11 głosów za; uchwała nr 1 i 2).

Przystąpiono do dyskusji. Prof. Jan Świąch stwierdził, że jest pod wrażeniem tego, co zostało zaprezentowane, ponieważ wciąż pamięta, od czego Muzeum zaczynało swoją działalność: „Muzeum przeistoczyło się ze standardowej, niewielkiej instytucji po właściwie lidera wśród polskich muzeów, a nawet plasuje się w europejskiej czołówce, m.in. w wysokości frekwencji w stosunku do wysokości finansowania (dwutygodniowy budżet Luwru to roczny budżet MHK, a frekwencja w Luwrze wynosi około 7,4 mln zwiedzających). To doskonale zainwestowana każda złotówka przez UMK. Thesaurus Cracoviensis wyznacza nowe trendy, zapisując się w historii polskiego muzealnictwa. Gratulując, życzę dalszego dynamicznego rozwoju tak świetnie działającego przedsiębiorstwa, będącego jednym z największych pod względem liczby zatrudnionych pracowników w sektorze kultury w Krakowie. Ale sukces ma też swoje ciemne strony – nieprawdopodobne obciążenie pracowników, którzy stają się w pewnym sensie misjonarzami, bo na pewno ekwiwalent za ten ogrom pracy w innych dziedzinach byłby nieporównywalnie większy. Wybór zawodu muzealnika to zatem wybór misyjnego zawodu”.

Prof. Jacek Purchla dodał, że wszyscy członkowie Rady dzielą troskę o pracowników Muzeum, wyrażoną przez profesora Świącha. Każdy kto włączy TVP, może zobaczyć niezwykle, emitowany codziennie program prezentujący muzealne zbiory. Dyrekcja MHK dała możliwość uczestniczenia w tym projekcie pracownikom Muzeum, którzy z wielkim entuzjazmem i misyjnym zaangażowaniem go realizują.

Prezentacja *Krzysztofory od nowa* była poświęcona omówieniu stanu prac w głównej siedzibie Muzeum. Dyrektor Michał Niezabitowski poinformował, że trwają prace remontowe Krzysztoforów oraz prace nad wystawą stałą *Kraków – od początku bez końca* (autorzy scenariusza: Michał Niezabitowski, Michał Urban, Janusz Tadeusz Nowak, Marcin Baran oraz osoby współpracujące), planowany termin realizacji to 31 października 2020 roku. Budżet całego projektu wynosi 34,2 mln zł netto, w tym dofinansowanie z POLiŚ 29,1 mln zł (85 proc.) i z Gminy Miejskiej Kraków 5,1 mln zł (15 proc.). Największe wydatki zostaną poniesione w 2019 roku. Wystawa główna będzie realizowana w 2020 roku (koszt to 10 mln zł według kosztorysu). Projekt *Krzysztofory od nowa* obejmuje remont pałacu Pod Krzysztofory (skrzydło wschodnie) oraz aranżację wystawy stałej wraz z multimediami, części pozawystawienniczej (m.in. biura, sale edukacyjne) i *miejsc żywej pamięci miasta*: przedprzedproży, sali Lajkonika, sali Baltazara Fontany jako salonu miasta, Cricoteki, sali szopki krakowskiej – stałego (!) miejsca posiedzeń jury konkursu i miejsca dialogu z dziedzictwem niematerialnym miasta. Projekt jest długoterminowy z licznymi postępowaniami przetargowymi, a prace konserwatorskie wielokrotnie zaskakują, m.in. odkryto liczne nawarstwienia malowideł, jak wspomniane już odkrycie polichromii barokowych na III piętrze budynku, a także secesyjnych, w duchu malarstwa Józefa Mehoffera, w dawnej sali odczytowej.

Informację dotyczącą zamiaru połączenia Muzeum Historycznego Miasta Krakowa z Muzeum PRL-u w Nowej Hucie przedstawił dyrektor Jacek Salwiński: „W 2016 roku rozstrzygnięto konkurs na projekt architektoniczno-budowlany Muzeum PRL-u, które mieści się w dawnym kinie Światowid w Nowej Hucie (gmach z połowy lat pięćdziesiątych XX wieku). Zwycięski projekt przygotowała spółka MAE Multimedia Art & Education. Muzeum PRL-u działa od 2008 roku, początkowo jako oddział Muzeum Historii Polski, a od 2013 roku w wyniku porozumienia Ministra Kultury i Gminy Kraków jako samodzielne muzeum miejskie. W 2017 roku nastąpiła zasadnicza zmiana – decyzją ministra kultury Piotra Glińskiego Muzeum przestało być finansowane ze środków MKiDN. Po dyskusjach z prezydentem Andrzejem Kuligiem wypracowano nowy model muzeum – powołanie Muzeum Nowej Huty, które będzie korzystało z dorobku działającego od 2005 roku oddziału MHK Dzieje Nowej Huty oraz Muzeum PRL-u. Na prace projektowe przyznano ok. 2,6 mln zł ze środków MKiDN. 11 kwietnia 2018 roku Rada Miasta Krakowa podjęła uchwałę w sprawie ogłoszenia zamiaru połączenia samorządowych instytucji kultury: Muzeum Historycznego Miasta Krakowa oraz Muzeum PRL-u (w organizacji) w jedną instytucję kultury o nazwie Muzeum Historyczne Miasta Krakowa. W drugiej połowie roku liczymy na przegłosowanie przez Radę tej uchwały. Planowane połączenie ma oficjalnie nastąpić 1 marca 2019 roku. Połączenie niesie ze sobą liczne zmiany formalne, ale nie dokona żadnego uszczerbku w dotychczasowej działalności obu instytucji, również w zasobie ludzkim. Program zostanie zaprezentowany Radzie na kolejnych posiedzeniach – Muzeum ma mieć charakter lokal-

ny, skupiając się na historii Nowej Huty, ale będzie też przestrzenią dyskusji w szerszym kontekście historii PRL-u”.

Prof. Jacek Purchla podsumował, że Muzeum PRL-u, będące inicjatywą Andrzeja i Krystyny Wajdów, przeszło długą drogę z licznymi zakrętami, jak wycofanie się z projektu MKiDN, na co wpływ z pewnością miała obecna sytuacja polityczna w Polsce. Ten kompromis wypracowany pomiędzy samorządem a MKiDN przez prezydenta Andrzeja Kuliga pokazuje, jak Kraków i MHK są poważnie traktowane i jak ważnym graczem na rynku muzealnym jest MHK. Muzeum Nowej Huty zapowiada się jako kolejny interesujący oddział muzealny, opowiadający o lokalnej historii i „kłopotliwym” dziedzictwie.

Prof. Stanisław Waltoś pytał o koszt stworzenia nowego muzeum w sytuacji, gdy MKiDN wycofało się z finansowania, oraz ile trzeba będzie dopłacać z budżetu UMK do prowadzenia nowego oddziału.

Bogusław Kośmider wyjaśnił: „Obecnie toczy się dialog pomiędzy UMK i MHK dotyczący kosztów muzealnej adaptacji budynku kina. UMK jest świadomy przyszłych kosztów. Teraz jednak powstało nowe wyzwanie – współprowadzenie nowego muzeum na terenie byłego obozu KL Płaszów. Koszty przygotowania i zagospodarowania terenu oraz stworzenie infrastruktury są o wiele większe od inwestycji w Nowej Hucie. Jesteśmy na rozdrożu pertraktacji z MKiDN na temat tej inwestycji. Według wcześniejszych ustaleń, miała być to jednostka prowadzona przez MHK. Obecnie jednak pojawiają się wciąż nowe warunki współpracy, m.in. dotyczące współprowadzenia (równy podział kosztów pomiędzy dwie instytucje) czy narzucenia przez MKiDN nazwy instytucji zgodnej z obecnym trendem politycznym, do której miasto ma wątpliwości”.

Jak podsumował profesor Purchla, „to ważne, że samorząd bierze na siebie tak wielką odpowiedzialność, pokazując nam linię swojej obecnej polityki”.

Prof. Krzysztof Zamorski podkreślił, że Muzeum Nowej Huty to muzeum trudnej historii. Została wypracowana idea przewodnia nowego oddziału, tak niezwykle istotna i cenna – opowieść o Nowej Hucie i czasach PRL-u. Miasto Kraków wciąż tworzy bogatą ofertę i budowa tego oddziału to kolejny ważny krok, odpowiedź na zapotrzebowanie lokalnej społeczności i stworzenie nowego miejsca atrakcyjnego dla turystów.

Przystępując do prezentacji poświęconej zmianie statutu Muzeum Historycznego Miasta Krakowa, dyrektor Michał Niezabitowski powiedział: „Cieszę się, że wyznaczony przez Muzeum kierunek budowy narracji w nowym oddziale – nacisk położony na narrację o Nowej Hucie, jest przez Radę akceptowany. Składam podziękowania za ważne negocjacje, jakie prowadzi w Warszawie prezydent Andrzej Kulig, ponieważ tak wiele udało się już uzyskać. Wciąż jednak nie wiemy, jakie będą skutki w przyszłości współprowadzenia nowo powstającego muzeum KL Płaszów. Zmiana statutu Muzeum to konieczność wynikająca m.in. z połączenia dwóch niezależnych instytucji: MHK i Muzeum PRL-u. Zależy nam, aby statut wszedł w życie od 1 marca 2019 roku wraz z połączeniem instytucji. W statucie dodano ważny pod kątem historii zapis, że nowo powstałe Muzeum

jest »kontynuatorem Muzeum Historycznego Miasta Krakowa powołanego uchwałą Rady Miasta Krakowa w dniu 31.05.1899 r.«” (§ 2.1). Wprowadzone zostały zmiany w zapisach celów, zgodne z naszą szerszą refleksją nad współczesną rolą muzeów. MHK odpowiedzialne jest za narrację o mieście, jego poszczególnych dzielnic oraz całej aglomeracji krakowskiej. Nastąpiła próba uregulowania przez nas, narzuconej nam przez ustawę, opieki nad niematerialnym dziedzictwem, m.in. »dokumentowanie i utrwalanie, według przyjętej metodyki obrzędów, tradycji, zwyczajów oraz innych zachowań ludności, świadczących o niematerialnej kulturze społeczeństwa Krakowa oraz aglomeracji krakowskiej na przestrzeni dziejów aż do czasów współczesnych« oraz »podejmowanie starań, w tym wspieranie działań, aby pamięć i kultura pamięci Krakowa, jego dzielnic oraz aglomeracji krakowskiej, wyrażająca się w tradycjach, obrzędach i zwyczajach, była żywa i kultywowana« (§ 5). Zgodnie ze współczesnymi wymogami wprowadzono zapis o nowej polityce gromadzenia zbiorów (§ 6.1). Ponieważ Muzeum z upływem lat zyskała wymiar instytucji twórczej, wprowadzono nowy zapis w celach MHK: »organizowanie i prowadzenie działalności artystycznej i upowszechniającej kulturę oraz prowadzenie działalności twórczej i produkcyjnej w obszarze kultury, w tym szczególnie na polach filmowym, teatralnym, muzycznym itp.« (§ 6.1). Równocześnie Muzeum postanowiło zmienić swoją nazwę. Pomysł wywołał burzliwą dyskusję, także w Radzie Muzeum. Przewodniczący RMK Bogusław Kośmider zgodnie z zapowiedzią wystąpił o przeprowadzenie konsultacji społecznych, które zostały zorganizowane we współpracy z Wydziałem Kultury UMK. Przyjęliśmy rozwiązanie, które jest wypadkową przeprowadzonych dyskusji i konsultacji – z szacunkiem dla historii pozostaje pierwotna nazwa Muzeum, ale zostaje dodatkowo wprowadzony do celów medialnych nowy zapis: Muzeum Krakowa, i skrót MK”.

Krzysztof Haczewski wyjaśnił, że nowe logo graficznie nie odwołuje się do żadnego historycznego motywu, powstało z akronimu, choć ma charakter abstrakcyjny. Logo nie niesie ze sobą żadnych konkretnych treści – muzealna działalność będzie ten znak wypełniać. Muzeum nie wprowadziło jednego zdefiniowanego koloru, co odzwierciedla szerokie spektrum zainteresowań instytucji i zróżnicowanie tematyczne jej oddziałów. Użyta czcionka pochodzi z otwartej domeny, co odzwierciedla politykę otwartości MHK. Kolor odnosi się do barw stosowanych w identyfikacji miasta Krakowa. Dążąc do wzmocnienia głównej marki Muzeum, która ma swoją siłą prowadzić całą instytucję, zdecydowano o odejściu od łączenia głównego logo Muzeum z nazwami poszczególnych oddziałów. Głównym hasłem promocyjnym Muzeum będzie *Jestem Kraków*, które w planach ma towarzyszyć i być upowszechniane podczas jubileuszowych obchodów 120-lecia Muzeum w 2019 roku.

Prof. Jacek Purchla przypomniał, że decyzje dotyczące marki, logo i statutu pozostają w rękach samorządu, ale Rada Muzeum ma prawo i obowiązek wyrażenia swojej opinii w tej kwestii.

Bogusław Kośmider ocenił, że dyskusje dotyczące zmiany statutu MK dopiero rozpoczną się w UMK, ale posiłku-

jąc się słowami prezydenta Krakowa, nie powinna być to sprawa problematyczna: „Bardzo się cieszę, że zostały przeprowadzone konsultacje społeczne. Podoba mi się zarówno zmiana nazwy i logo, jak i statutu”.

Prof. Stanisław Waltoś zwrócił uwagę na słuszną zmianę określenia w § 5 „region Małopolski” na „aglomeracja krakowska”. Natomiast w § 6.1 należy wykreślić w pkt. 1 zapis „świadome zarządzanie”, ponieważ nie istnieje nieświadome zarządzanie.

Prof. Jan Świąch wyraził wątpliwość, czy w § 6.1. pkt 13 konieczny jest zapis dotyczący badań archeologicznych. W odpowiedzi dyrektor Michał Niezabitowski wyjaśnił, że jest on niezwykle istotny, ponieważ ściśle wiąże się on z obecną działalnością Muzeum, m.in. prowadzonymi na terenie obozu KL Płaszów wykopalskami.

Prof. Krzysztof Zamorski skonstatował, że obecnie widoczna jest wyraźna dominacja pamięci historycznej nad wiedzą – przeżywamy nowe rządy pamięci. Historia coraz bardziej jest marginalizowana, a to ona jest istotą. Dlatego należy w § 6.1, pkt 6 dodać obok „kultury pamięci” także „wiedzy historycznej”.

W ocenie prof. Jacka Purchli gratulacje należą się za spójność pomiędzy brzmieniem statutu a manifestacją nowoczesności w proponowanej grafice logo (wykorzystanie przeszłości dla przyszłości).

Zapowiedź wydarzeń oraz zaproszenie na obchody jubileuszu 120-lecia Muzeum Historycznego Miasta Krakowa skierował Michał Niezabitowski: „Muzeum jest na ostatnim etapie przygotowania agendy obchodów 120-lecia, których kierownikiem jest obecna na posiedzeniu Katarzyna Wiśniarczyk. W naszym zamierzeniu jubileuszowe obchody nie mają mieć charakteru jedynie autoprezentacji Muzeum, lecz stać się pretekstem do podsumowania świadomej obecności naszej instytucji w mieście. Ponieważ Muzeum zajmuje się rozważaniami nad historią i rolą Krakowa, chcemy dać krakowianom przestrzeń do opowieści o sobie, stąd przewodnie hasło brzmi: *Jestem Kraków*. Podczas jubileuszowego roku zostanie zorganizowanych szereg wystaw pod wspólnym tytułem *przeMieszczanie*, pokazujących nieustanne zmiany zachodzące w mieście, ciągły ruch i zmiany mieszczanina; wystawy będą też przestrzenią poszukiwania odpowiedzi na pytanie, kim obecnie jest krakowianin (rozpoczęciem szerszego projektu badawczego). 18 grudnia 2018 roku zainaugurujemy obchody wmurowaniem kapsuły pamięci w remontowany gmach pałacu Pod Krzysztofory oraz ogłosić zmianę statutu i logo Muzeum. Centralne wydarzenia rozpoczną się 31 maja 2019 roku. Nie chcemy ograniczyć się jedynie do rocznicowej wystawy, lecz wyjść w miasto z naszymi działaniami, w każdej dzielnicy zostanie rozstawiony namiot, który skupi liczne muzealne wydarzenia. Wzorem Międzynarodowego Centrum Kultury zostanie zorganizowanych 12 spotkań z wizjonerami światowego muzealnictwa. Oczywiście zostaną wydane jubileuszowe publikacje, a wśród nich monografia Muzeum (co ciekawe, polskie muzea nie posiadają tak istotnej publikacji dotyczącej ich historii). Jubileusz ma też być świętem wszystkich pracowników Muzeum, dlatego planujemy wspólny wyjazd naukowy do Chorwacji, który wzmocni i zintegruje cały

zespół. Liczymy, że w tym ważnym dla naszej instytucji roku kapituła nagrody Cracovia Merenti nie zapomni także o Muzeum.

W ramach wolnych wniosków jako pierwszy zabrał głos Ziyad Raoof: „Ponieważ od czterech dekad jestem obywatelem Polski, a od trzech mieszkańcem Krakowa, a także z powodu doświadczenia udanej współpracy Regionu Kurdystanu m.in. z Rektorem UJ (umowa partnerska), zwracam się do dyrekcji Muzeum z pomysłem nowej inicjatywy wspólnego przygotowania wystawy planszowej, która zostanie zaprezentowana w Irbilu. Proponowana współpraca zakłada, że strona kurdyjska sfinansuje wystawę, natomiast Muzeum opracuje ją merytorycznie. Zadaniem ekspozycji będzie przybliżenie historii walk niepodległościowych w Polsce oraz ukazanie Kurdom, że pomimo licznych przeciwności losu Polsce udało odzyskać się wolność i niezależność.

„Rada cieszy się z propozycji tak ważnej inicjatywy – odpowiedział prof. Jacek Purchla. – Niezwykle jest, że nasza historia może być inspiracją dla innych narodów. Cieszę się, że Ziyad Raoof buduje niezwykle pomosty pomiędzy naszymi krajami i rozszerza oddziaływanie Krakowa na odległe rejon świata. Powiem jeszcze o ważnym dla Muzeum wydarzeniu – podczas tegorocznego spotkania organizacji CAMOC w Paryżu, którego członkiem jest MK, zapadła decyzja o powierzeniu organizacji kolejnego spotkania w 2020 roku miastu Kraków. Gratuluję, że dzięki działalności MK dostrzeżono potencjał i wagę naszego miasta. Jest to wyróżnienie, ale też olbrzymie wyzwanie organizacyjne”.

Dyrektor Volker Rodekamp powiedział: „Odczuwam wielką potrzebę zabrania głosu i wyrażenia swojego uznania dla działalności Muzeum Historycznego Miasta Krakowa. To dla mnie zaszczyt być członkiem jego Rady, świadkiem i uczestnikiem procesu jego rozwoju i niezwykłych przemian. Dziś to więcej niż tylko muzeum, szczególnie w porównaniu z niemieckimi i zagranicznymi muzeami, które miałem okazję poznać. Udało się bowiem dokonać tutaj czegoś wyjątkowego – stworzyć instytucję nowoczesną pod względem tworzonej kolekcji, prowadzonych badań naukowych oraz oferowanego programu edukacyjnego. To, co robi szczególnie wielkie wrażenie, to przede wszystkim otwarcie instytucji na teraźniejszość i ludzi. Jestem przekonany, że ten pozytywny rozwój Muzeum w ostatnich latach nie jest przypadkiem, ale wynikiem wieloletniej konceptualnej pracy dyrektora i całego muzealnego zespołu, godnej pochwały i wielkiego uznania. Dziś krakowskie Muzeum jest wiodącą instytucją, od której można się uczyć nowoczesności i niezwykłej dynamiki rozwoju”.

„Z nadzieją i ufnością patrzymy na przygotowania do wielkich muzealnych obchodów, życzymy powodzenia i siły spokoju całemu muzealnemu zespołowi!” – zakończył posiedzenie prof. Jacek Purchla.

Jubileuszowe posiedzenie Rady Muzeum Historycznego Miasta Krakowa odbyło się 18 grudnia 2018 roku w sali Juliusza Lea w krakowskim magistracie. W posiedzeniu udział wzięli: prof. Jacek Majchrowski, prezydent Krakowa, Katarzyna Olesiak, dyrektor Wydziału Kultury i Dziedzictwa Narodowego Urzędu Miasta Krakowa, dr hab. Wojciech Kawczuk, dyrektor Archiwum Narodowego w Krakowie,

Uroczyste posiedzenie Rady Muzeum, sala Juliusza Lea w krakowskim magistracie, fot. Andrzej Janikowski, 18 grudnia 2018 r.

dr Kamila Follprecht, zastępca dyrektora Archiwum Narodowego w Krakowie, Michał Niezabitowski, dyrektor Muzeum Historycznego Miasta Krakowa, Jacek Salwiński, zastępca dyrektora Muzeum Historycznego Miasta Krakowa, Anna Śliwa-Suchowiak, zastępca Dyrektora Muzeum Historycznego Miasta Krakowa, Waław Passowicz, emerytowany dyrektor Muzeum Historycznego Miasta Krakowa, prof. Zdzisław Noga, kurator Muzeum Historycznego Miasta Krakowa, Monika Synowiec, główna księgowa Muzeum Historycznego Miasta Krakowa, Krzysztof Haczewski, kierownik Kancelarii Dyrektora Muzeum Historycznego Miasta Krakowa, Katarzyna Winiarczyk, kurator obchodów jubileuszu 120-lecia Muzeum Historycznego Miasta Krakowa, członkowie Rady Muzeum Historycznego Miasta Krakowa IV kadencji na lata 2016–2019: prof. Czesław Dźwigaj, kustosz Towarzystwa Strzeleckiego Bractwo Kurkowe w Krakowie, dr Péter Farbaky, dyrektor Budapesti Történeti Múzeum (Muzeum Historii Budapesztu), Bogusław Kośmider, zastępca prezydenta Krakowa ds. obsługi mieszkańców, prof. Jacek Purchla, dyrektor Międzynarodowego Centrum Kultury w Krakowie, prezes Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, przewodniczący Rady MHK, dr Volker Rodekamp, dyrektor Stadtgeschichtliches Museum Leipzig (Muzeum Historyczne Miasta Lipsk), prof. Mieczysław Rokosz, prezes Zarządu Komitetu Kopca Kościuszki, Andrzej Szpunar, dyrektor Muzeum Okręgowego w Tarnowie, prof. Jan Święch, dziekan Wydziału Historycznego UJ, dr hab. Marek Walczak, prof. UJ, dyrektor Instytutu Historii Sztuki UJ, prof. Stanisław Waltoś, wiceprzewodniczący Polskiego Komitetu Nardo-

wego ICOM, prof. Franciszek Ziejka, prezes Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa, Ziyad Raoof, pełnomocnik Rządu Regionalnego Kurdystanu w Polsce, a także przedstawiciele firmy Good Lood oraz dziennikarze krakowskich mediów.

Przewodniczący Rady prof. Jacek Purchla przywitał przybyłych gości w siedzibie krakowskiego magistratu na uroczystym posiedzeniu Rady Muzeum, rozpoczynającym obchody 120-lecia Muzeum. Szczególne słowa powitania skierował do gospodarzy tego miejsca, prezydenta Jacka Majchrowskiego, zastępcy prezydenta Krakowa, członka Rady Miasta Bogusława Kośmidera, dyrektora Wydział Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMK Katarzyny Olesiak, a także ważnych w dniu muzealnego jubileuszu gości reprezentujących historycznego założyciela Muzeum – Archiwum Narodowe w Krakowie, dyrektora Wojciecha Krawczuka i jego zastępczynię Katarzynę Follprecht. Przewodniczący przywitał także członków Rady, dyrekcję i pracowników Muzeum oraz licznie przybyłych dziennikarzy. Miejsce i dzień spotkania Rady nie były przypadkowe, ponieważ 120 lat temu w magistracie powołano do życia Muzeum, a 73 lata temu, 18 grudnia 1945 roku, nadano mu pierwszy statut. Spotkanie w 2018 roku było zatem niezwykle symbolicznym wyrazem ciągłości i trwałości historii Muzeum.

Minutą ciszy uczczono zmarłego kilka tygodni wcześniej wieloletniego członka Rady Muzeum Historycznego Miasta Krakowa, zasłużonego dla Krakowa historyka, sekretarza generalnego Polskiej Akademii Umiejętności, prezesa Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa prof. Jerzego Wyrozumskiego.

Akt jubileuszu 120-lecia Muzeum Historycznego Miasta Krakowa, podpisany przez uczestników uroczystego posiedzenia Rady Muzeum, fot. Andrzej Janikowski, 18 grudnia 2018 r.

Po przegłosowaniu porządku posiedzenia i przyjęciu protokołu poprzedniego posiedzenia Rady Muzeum Historycznego Miasta Krakowa z 12 lipca 2018 roku głos zabrał prezydent Krakowa Jacek Majchrowski. „Jeżeli popatrzymy na działania MHK z ostatnich lat, to widzimy, że Muzeum wyrosło na największe muzeum samorządowe w Polsce, na lidera nowoczesnego myślenia o muzealnictwie – rozpoczął Jacek Majchrowski – MHK jest wielką i ważną marką miasta, która równocześnie jest najbardziej prężnie rozwijającą się marką muzealną w Polsce. Jej znaczenie zostało osiągnięte dzięki odważnym, przemyślanym decyzjom i inicjatywom, sukcesom niekiedy ryzykownych, kontrowersyjnych i trudnych projektów, jak Rynek Podziemny, Fabryka Emalia Oskara Schindlera, modernizacja pałacu Pod Krzysztofory i liczne muzealne oddziały. Sukces ten widoczny jest w licznie przyznawanych Muzeum nagrodach, jak np. nagroda miesięcznika „Forbes”. Przez 120 lat istnienia Muzeum władze miasta dążyły do tego, aby dynamiczny rozwój instytucji odzwierciedlał się w jej marce, która coraz bardziej utożsamiana jest z marką miasta Krakowa. Nowa marka ma być prostym i jasnym przekazem. Warto podkreślić, że posiadanie takiego Muzeum w stolicy polskiej historii, kultury i literatury jest gwarantem ochrony dziedzictwa tego miasta, jest miejscem, w którym każdy zwiedzający ma możliwość zdobycia i poszerzenia wiedzy o mieście. MHK jest oczkiem w głowie nie tylko moim i władz miasta Krakowa, ale także Rady – jest dopieszczone i finansowane, dzięki czemu nieustannie się rozwija. Skła-

dam gorące podziękowania dla obecnych i byłych członków Rady Muzeum, którzy nieustająco wspierają jego rozwój. Cieszę się także z rozpoczęcia niezwykłego jubileuszu 120-lecia MHK, nadchodzący rok pokaże, w jakim kierunku będzie się rozwijać ta instytucja w kolejnych latach”.

Przechodząc do podpisania *Aktu jubileuszu*, dyrektor Niezabitowski powiedział: „Wychodząc z założenia, że najgorszy ołówek jest lepszy od pamięci, chcemy upamiętnić rozpoczynający się jubileusz podpisaniem symbolicznego *Aktu jubileuszu*, który kiedyś, jako ważny dokument historii Muzeum, z pewnością trafi do zbiorów Archiwum Narodowego w Krakowie”. Odczytano treść *Aktu*, pod którym złożyli podpisy członkowie Rady Muzeum oraz zaproszeni goście.

Następnie Michał Niezabitowski przedstawił losy Muzeum Historycznego Miasta Krakowa. „W takim miejscu jak Kraków, 120-lecie brzmi podniosłe, ale też niezwykle skromnie. Właśnie w tym miejscu w magistracie powołano w 1887 roku Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa. Jego trzeci dyrektor, Ludwik Strojek, rozpoczął działania zmierzające do stworzenia osobnego miejsca na pomieszczenie muzealnej kolekcji, które ostatecznie znalazło się w Domu pod Krzyżem (1899). Niezwykłą pamiątką tych czasów jest prezentowany na dzisiejszym posiedzeniu, pochodzący ze zbiorów krakowskiego Archiwum Narodowego, najstarszy inwentarz kolekcji, sporządzony przez Adama Chmiela. 18 grudnia 1945 roku w sali Juliusza Lea zapadła decyzja o usamodzielnieniu się Muzeum, któremu nadano odrębny statut. Pierwszym dyrektorem został niezwykle zasłużony w historii Muzeum i Krakowa Jerzy Dobrzycki. To wówczas na krakowskich murach obronnych otwarto pierwszą muzealną wystawę *Dawne warownie*, która z sukcesem była prezentowana przez kilka lat. Pierwszą wystawę stałą otwarto w kamienicy Klemensa Bąkowskiego przy ulicy św. Jana, na mocy porozumienia Jerzego Dobrzyckiego z ówczesnym prezesem TMHiZK Janem Dąbrowskim. W 1957 roku Gmina Kraków przekazała pod opiekę Muzeum budynek Starej Synagogi, gdzie dwa lata później otwarto drugi muzealny oddział. Ważnym elementem działalności Muzeum od początku jego istnienia było stanie na straży dziedzictwa materialnego i niematerialnego Krakowa, choć formalnie sprecyzowaliśmy to zadanie dopiero w obecnym statucie (niegdyś opiekę nad szopkami i Lajkonikiem sprawowało TMHiZK). W 1958 roku nowym dyrektorem Muzeum został Stanisław Czerpak, a asystentem, obecny na dzisiejszym posiedzeniu późniejszy dyrektor, Waław Passowicz. W 1969 roku Muzeum otrzymało na swoją siedzibę pałac Pod Krzysztofory. Równocześnie udostępniono trzeci oddział Muzeum – teatralny, w Domu pod Krzyżem. Za rządów kolejnego dyrektora, Sławomira Wojaka, otwarto nową wystawę stałą w pałacu Pod Krzysztofory, której aranżację wykonał prof. Andrzej Pawłowski. Dzięki dyrekturze Andrzeja Szczygła Muzeum nawiązało znakomite, trwające do dziś relacje z Bractwem Kurkowym, współtworzącym niematerialne dziedzictwo miasta. W tym czasie prace w Muzeum rozpoczęli pracownicy, którzy dziś inaugurują ten jubileusz i przygotowują nową wystawę

stałą w Krzysztoforach. Kiedyś Muzeum tworzyło kilkadziesiąt osób, dziś w muzealnej drużynie pracują 322 niezwykle oddane miastu osoby”.

Prof. Jacek Purchla podziękował za syntetyczną prezentację historii Muzeum, która zapowiada niezwykle wydawnictwo – monografię MHK. Jej wydanie planowane jest w ramach obchodów przyszłorocznego jubileuszu.

Program obchodów 120-lecia Muzeum Historycznego Miasta Krakowa przedstawiła Katarzyna Winiarczyk: „31 maja w Barbakanie odbędzie się wydarzenie z pogranicza street artu *Jestem Kraków*, podczas którego będziemy wspólnie poszukiwać odpowiedzi na pytanie, kim jesteśmy. W holu magistratu oraz w pałacu Pod Krzysztoforę zostanie zaprezentowanych 120 nabytków na 120-lecie, gdzie historia Muzeum zostanie zilustrowana losami nowych zbiorów. Trzonem jubileuszu będzie penaptyk wystaw pod wspólnym tytułem *przeMieszczanie*, będący obrazem miasta definiowanego przez nieustanny ruch, migrację, zmiany i dynamikę. Tę niezwykłą zmienność w aglomeracji Krakowa w symboliczny sposób ukażą rozstawione w mieście „wędrujące namioty”, w których posłuchać będzie można opowieści krakowian. Jubileuszowi towarzyszyć będzie cykl wykładów dyrektorów polskich i europejskich muzeów miejskich, którzy podzielą się swoimi muzealnymi doświadczeniami w każdą pierwszą środę w pałacu Pod Krzysztoforę. Istotnym elementem obchodów będzie także konferencja dotycząca wzajemnych relacji pomiędzy muzeum a miastem i jego mieszkańcami, a także jubileuszowe publikacje: monografia Muzeum autorstwa Michała Niezabitowskiego oraz pamiątkowy album. W ramach konkursu krakowianie zostaną zaproszeni do wykonania własnych zdjęć miasta i jego mieszkańców, zainspirowanych historycznymi fotografiami ze zbiorów Muzeum, a zwycięskie zdjęcia zostaną umieszczone w jubileuszowym albumie. Niezwykłą atrakcją muzealnych uroczystości będzie również akcja zorganizowana z firmą Good Lood, podczas której wspólnie będziemy poszukiwać smaków Krakowa i jego dzielnic, tworząc nowe, krakowskie smaki lodów. Hasłem jubileuszu zostały słowa *Jestem Kraków* – twarze z przeszłości mieszkańców Krakowa skonfrontowane z dzisiejszymi mieszkańcami mają uświadomić, że każdy z nas jest częścią miasta i każdy tworzy to wyjątkowe miejsce”.

Profesor Purchla podsumował, że hasło tłumaczy, dlaczego pojawiła się idea zmiany marki Muzeum – dziedzictwo tworzymy właśnie my, a muzeum jest przestrzenią nieustającej debaty o fenomenie miasta.

Nową markę Muzeum zaprezentował Krzysztof Haczewski. Zaczął od pytania, dlaczego zmieniać historyczną nazwę Muzeum. „W codziennej muzealnej działalności odchodzi się od zajmowania się jedynie historią miasta. Obecnie coraz częściej tematem badań muzealników MHK są współczesne miasto i jego mieszkańcy, związki przeszłości z teraźniejszością, wpływ historii na czasy obecne i na przyszłość, czego przykładem mogą być popularne muzealne debaty. Prowadzone badania nie ograniczają się już tylko do badań historycznych, ale coraz częściej korzystają z metod z takich dziedzin, jak antropologia czy socjologia, dzięki którym prowadzone są rozważania o tożsamo-

ści mieszkańców Krakowa i jego poszczególnych dzielnic. Zmiana nazwy wynika także z problemu rozpoznawalności obecnej marki Muzeum. Pomimo tak prężnej działalności muzealnej, 51,5 procent ankietowanych osób nie identyfikowało obecnej marki, a wiele oddziałów było bardziej rozpoznawalnych niż Muzeum jako całość. Równocześnie obecna długa nazwa MHK jest przez wiele osób skracana w różnej formie, co z pewnością jest odbiciem współczesnych, dynamicznych czasów, dążących do krótkich i jasnych komunikatów. Wraz z podjęciem decyzji o zmianie nazwy rozgorzała burzliwa dyskusja, w której oddano głos pracownikom MHK i mieszkańcom Krakowa, dokonując ostatecznej decyzji o formie zmiany. Warto jednak podkreślić, że Muzeum nie rezygnuje z pierwotnej, historycznej nazwy, która będzie nadal używana w dokumentach Muzeum, natomiast jej skrócona wersja – Muzeum Krakowa – będzie wykorzystywana w mediach i w bezpośrednich kontaktach z muzealnym gościem. Działania MHK wpisują się w tendencję widoczną obecnie na całym świecie, gdzie wiele instytucji zmienia i skraca swoje historyczne nazwy. Wraz ze zmianą nazwy nastąpi zmiana muzealnej identyfikacji wizualnej. Została ona oparta na dwóch modułach, które dają duże możliwości i elastyczność w projektowaniu (zmiany w układzie i kolorystyce logo). Wprowadzony nowy krój czcionki pochodzi z domeny publicznej jako wyraz otwartości instytucji i jej muzealnych zbiorów. Jako wsparcie w budowaniu głównej marki Muzeum rezygnuje z dotychczasowego łączenia głównego logo z nazwami oddziałów. Oficjalnie nowe logo zacznie funkcjonować wraz z nowym statutem od marca 2019 roku”.

Prof. Franciszek Ziejka podkreślił, że w nowej nazwie uwzględnione zostały zasady polskiej deklinacji, w przeciwieństwie do pierwotnie proponowanej nazwy Muzeum Kraków. Jak podkreślił, z pewnością prof. Jerzy Wyrozumski byłby także z tego wyboru zadowolony.

Prof. Stanisław Waltoś wyraził uznanie dla dyrekcji i pracowników MHK, którzy wykazali się wielkim szacunkiem dla przeszłości Muzeum, a równocześnie otworzyli dla niego nowe perspektywy.

Kończąc posiedzenie, prof. Jacek Purchla przyłączył się do gratulacji dla całego zespołu Muzeum za wyteżoną pracę, zmieniającą wizerunek instytucji, i rozpoczynający się muzealny jubileusz.

Treść przemówienia wygłoszonego przez dyrektora Michała Niezabitowskiego z okazji inauguracji obchodów 120-lecia istnienia Muzeum Historycznego Miasta Krakowa na posiedzeniu Rady Muzeum z udziałem prezydenta Krakowa prof. Jacka Majchrowskiego w krakowskim magistracie, 18 grudnia 2018 roku

Czy spotkanie z powodu wydarzenia, które odbyło się 120 lat temu, ma sens? W Krakowie kochamy jubileusze, ale czy to wystarczający powód, aby uznać, że dzisiejsza celebra to coś więcej aniżeli tylko uczestnictwo w obowiązkowym obrzędzie? Patrząc na Pana Prezydenta z dalekim od pochlebstwa

podziwem, a nawet... z domieszką współczucia. Już 18. rok każdego tygodnia Prezydent Miasta uczestniczy w rocznicowych, rytualnych obrzędach, za każdym razem powagą swego urzędu wyznaczając ich rangę, ale z drugiej strony to przecież kolejny jubileusz, kolejne przemówienie, kolejne odznaczenia, kolejne adresy dziękczynne... To jest trudne miasto, Panie Prezydencie! Z zachowaniem należytych proporcji, można to samo powiedzieć do wielu z nas tutaj obecnych – magnificencji, ekscelencji, prezesów, dyrektorów.

A zatem, powracając do mojego pytania – jaki ma dzisiaj sens wydarzenie sprzed 120 lat, kiedy Rada Miejska, obradując pod przewodnictwem prezydenta Józefa Friedleina, uznała, że miastu temu potrzebne jest muzeum? Poniekąd sam sobie udzieliłem odpowiedzi. Sens dzisiejszej uroczystości tkwi przecież w namyśle nad tym, czy dzisiaj, po 120 latach, temu miastu to muzeum nadal jest potrzebne. Oczywiście ani ja, ani nikt spośród moich koleżanek i kolegów, pracowników Muzeum, nie może udzielić na to pytanie odpowiedzi. Nie można przecież wydawać świadectwa w swojej sprawie. Państwo natomiast mogą rozliczyć nas muzealników z wartości oddziedziczonej, ulokowanej w Krakowie 120 lat temu w Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa. Muzea lubią odwoływać się do swoich początków. Muzeum Narodowe w Krakowie, nasz starszy i opiekuńczy brat, obchodzący w tym roku swoje 140-lecie, przypomina często, że pierwszym obiektem w jego kolekcji był obraz Henryka Siemiradzkiego potocznie nazywany *Pochodniami Nerona*. Dla nas rangę symbolu ma fakt, że nasz pierwszy zabytek ma wymiar nadzwyczaj przyziemny, kupiecki, mieszczański... To komplet wzorcowy odważników Wolnego Miasta Krakowa z 1836 roku, który został odlany w czasach, gdy o metrach i kilogramach nikt w Krakowie nie miał pojęcia. Przeczytajmy ręką Adama Chmiela uczyniony opis: „Ciężary wagi krakowskiej, brązowe, odlewane, na każdym z boku wyryta liczba wagi i na każdym z boku wyryty herb m. Krakowa, dar magistratu m. Krakowa”. Jedno zdanie – wiele znaczeń, jeden zabytek – mnogość kontekstów, jedno muzeum i tysiące opowieści. Bo wpis ten poucza nas, że Kraków to zawodnik wagi ciężkiej na boisku dziedzictwa europejskiego, że każdy zabytek, którym się opiekujemy, ma na sobie wyryte znamię związku z miastem, że znak ten my muzealnicy musimy odnajdować, ocalać, opisywać i odczytywać na nowo, rozumieć. Bo czasem bywa tak, że znak ten przez zawiłe koleje historii zaciera się. Jednym skokiem, przelotem, przeniesmy się do dnia dzisiejszego. Nasz ostatni, tegoroczny, majowy nabytek to dwa rysunki Józefa Baua, więźnia KL Płaszów, jednego z ocalonych z listy Schindlera. Nabyte na rynku zagranicznym po długich zabiegach i trudnych negocjacjach są niezwykle cennym zapisem emocji, pamięcią bolesną miasta. Miasto ma bowiem tylko jedną przeszłość, która składa się z wielu pamięci. Jedno miasto, jedno muzeum, tysiące opowieści. Pomiędzy kompletem odważników z 1836 roku a dwoma okupacyjnymi rysunkami Józka Baua rozpościera się 120-letni nawias, a w nim 172 371 muzealiów, śladów łączących nas krakowian XXI wieku z krakowianami, którzy żyli tu wcześniej.

Bo muzeum nie jest po to, aby gromadzić zabytki. Muzeum jest po to, aby wokół zabytków gromadzić ludzi.

Tworzyć wspólnotę. W 1899 roku lepiszczem dla tej wspólnoty była tęsknota za wolnością, za własnym, upadłym pod koniec XVIII wieku państwem. Zgromadzone w muzeum rzeczy miały wtedy taki sens, że przypominały o Krakowie I Rzeczypospolitej. Wokół gmachu tej pamięci gromadzili się krakowianie także w okresie II Rzeczypospolitej. W latach dwudziestych XX wieku spoiwem tym był lęk, że wolność ma charakter jedynie sezonowy. Świadczą o tym zabytki z tego okresu, przesiąknięte potrzebą demonstrowania narodowej tożsamości, emanujące funkcją mobilizowania społeczeństwa do obrony tego, co odzyskane, ale tak łatwe do utracenia. W latach trzydziestych pojawiło się nowe spoiwo – poczucie własnej wartości, które wynikało ze skromnych, ale już ugruntowanych dokonań. Zaświadcza o tym architektura krakowskiego modernizmu, która wyrosła w krótkim czasie koniunktury za czasów prezydenta Mieczysława Kaplickiego. Po wojennej katastrofie, w grudniu 1945 roku, Muzeum Historyczne Miasta Krakowa odrodziło się jako instytucja samodzielna. Jej pierwszy dyrektor, Jerzy Dobrzycki, tworzył „przepis na Kraków”. Miasto Dobrzyckiego to proces międzypokoleniowego transferu energii. Przyciągało ono elektrony z pulsujących życiem przedmieść ku epicentrum, jakim jest od 1257 roku krakowski Rynek. Żywiłowy orszak Lajkonika, kolorowy brak umiaru szopek krakowskich, napuszona autentyczną dumą parada mieszczan w strojach Bractwa Kurkowego – wyznaczają drogę naszej pracy. Mieszczkański mit wyobrażony w Muzeum stał się lepiszczem, które niestety wysychało nieuchronnie po likwidacji w 1950 roku samorządu terytorialnego. Pomimo to w profetycznej wizji dyrektora Dobrzyckiego nie zabrakło miejsca na energię utraconą. W 1959 roku Muzeum przejęło Starą Synagogę, łącząc wspólnotę żyjących ze wspólnotą zamordowanych, tej drugiej udzielając tym samym życia. W 1966 roku pamięć miasta otrzymała przydział na nowe mieszkanie – pałac Pod Krzysztofory, którego przejmowanie od kilkudziesięciu różnych lokatorów i adaptowanie na cele muzealne trwało – bagatelą – do 2008 roku, czyli 42 lata. Usilnie i z wiarą w sukces działania te prowadzili kolejni dyrektorzy Muzeum: Stanisław Czerpak, Sławomir Wojak i Andrzej Szczygieł. Dzisiaj rano jako społeczność Muzeum odwiedziliśmy miejsca spoczynku tych, którzy już odeszli. Ostateczną determinację w dziele scalenia Krzysztoforów w rękach Muzeum wykazali śp. Marek Nawara i Jacek Majchrowski, podpisując w tej sprawie porozumienie. Ten ostatni przy tej okazji pokazał wirtuozerię sztuki dyplomatycznej. *Verba volant, scripta manent*. Zostanie to kiedyś w książce opisane. 1 stycznia 1994 roku Muzeum powróciło w ręce odrodzonego samorządu miejskiego. Szybko okazało się, że Gmina Miejska Kraków (obok środków finansowych, rozwiązań prawnych i sprawnego zarządu) potrzebuje nowej narracji o mieście. Bo miasto nieopowiadane umiera! Muzeum musiało zatem podjąć to zadanie; opowiadać i znajdować kolejne mieszkania dla tych opowieści. Tak oto pojawiła się w 2007 roku opowieść o fenomenie samorządu utworzonego w 1257 roku w czasie tzw. wielkiej lokacji. Tak, idąc krętą ścieżką obok wizji Stevena Spielberga, pojawiła się opowieść o mieście w czasie niemieckiej okupacji. Krocząc tą samą drogą budowania

mitologii miasta, pojawiła się narracja o europejskiej tożsamości, która okazała się silniejsza niż wszystkie lęki, powodujące, że boimy się schodzić do podziemi. Okazało się też bardzo szybko, że lokalność, rozumiana jako serdeczna sieć związków łącząca ludzi – mieszkańców „swojego podwórka”, to nowe źródło opowieści – świeżych, autentycznych, pełnych emocji. Okazało się w ślad za tym, że Nowa Huta, Zwierzyniec, Podgórze to... pępek świata, nie gorsze wcale od zmęczonego swoją pozycją Rynku Głównego. Bo muzeum – powtórzę – nie jest po to, ażeby gromadzić zbiory. Muzeum gromadzi zbiory, aby mogła wokół nich gromadzić się publiczność! Publiczność – niech zatem będa i liczby. Od powstania do dnia dzisiejszego Muzeum zwiedziło 16 684 756 osób. Tak, to robi wrażenie i wiele znaczy. Z drugiej strony są sprawy, chwile, które znaczą więcej. Bo frekwencja bez indywidualnego doświadczenia nie jest opowieścią. A muzeum nieopowiadane umiera!

Nie ma jednak opowieści bez opowiadaczy. Od czterech lat powtarzamy naszą nową misję: „Opisujemy, dokumentujemy, opowiadamy Kraków. Słuchamy miasta...”. Jest nas dzisiaj 322 osoby, a narastająco od powstania Muzeum przed nami było 1342. Wbrew niefortunnie zredagowanej ustawie nie dzielimy się na pracowników merytorycznych, kadre kierowniczą, służby techniczne, finansowe, obsługę wystaw, kierowców, montażystów, magazynierów. Nie dzielimy, ponieważ wszyscy jesteśmy muzealnikami. Nie dzielimy się, bo łączy nas dobro wspólne. Jest nim Kraków. A mówiąc dokładniej #Jestem Kraków. Nie zawsze można nas zastać za biurkiem. Raczej rzadko. Najczęściej jesteśmy w mieście, czyli po „krakosku” mówiąc, „na mieście”. Szukamy bajek, by ich prosić: „Opowiedz mi miasto”, a kiedy się zgodzą (a tak jest najczęściej), słuchamy miasta. Gdy zgłodniejemy, jemy „obarzanka”. Ten magiczny pokarm pozwala nam powtarzać usłyszane opowieści dalej. Jak się okazuje – daleko dalej, bo Kraków na naszych oczach stał się opowieścią o europejskiej i globalnej skali. 13 milionów turystów – to dochód. To także zwielokrotniony kłopot, ale to przed wszystkim wyzwanie i szansa. My czujemy się na tym polu odpowiedzialni za to, aby turystów zarazić siłą mitu miasta. Jest tylko jeden sposób, aby tak się stało. Opowiadać. Bo miasto nieopowiadane umiera!

Dramaturgia i logika dzisiejszej uroczystości każe mi zagrać finałowe fortissimo. Tymczasem mam poczucie wielkiego niespełnienia i niedosytu. W moim wystąpieniu z okazji 120-lecia Muzeum Historycznego Miasta Krakowa powinienem bodaj dotknąć tylu wątków, osób, zasług. Powinno paść tutaj tak wiele słów podziękowań, wspomnień... Może jednak niekoniecznie? *Verba volant scripta manent*. Słowa dzisiaj wypowiedziane ulecają. Pamięć o 120 latach dziejów Muzeum Historycznego Miasta Krakowa trzeba zapisać

słowami. Piszą się ręką mówiącego te słowa pod czujnym okiem profesora Łukasza Sroki. Proszę w grudniu tego roku rozliczyć mnie z tej zapowiedzi osobiście.

Panie Prezydencie, proszę o przyjęcie podziękowań wagi ciężkiej. W ciągu minionych 120 lat 24 prezydentów reprezentowało powagę Gminy Miasta Krakowa. Na ręce Pana Prezydenta podziękowanie składamy zatem dwudziestosiódmiokrotne. Nie różnicując okresów, w których sprawowali urząd Pańscy poprzednicy, gospodarze miasta dbali o nasz byt i uznawali, że jesteśmy temu miastu potrzebni. Tak się składa – co stwierdzam jako historyk – że z tej listy najdłużej sprawującym urząd prezydentem jest Jacek Majchrowski – na dzisiaj wyprzedza o lat osiem drugiego w tej kolejce Zbigniewa Skolickiego, który urząd sprawował przez 10 lat. Tak też się składa, Panie Prezydencie, że gdy obejmował Pan swój urząd, Muzeum nasze było instytucją siedmiooddziałową ze 150-tysięczną frekwencją. Spośród dwudziestu obecnych oddziałów naszego Muzeum kilka inicjatyw nosi na sobie Pana twórcze znamię.

Panie Przewodniczący Rady Miasta Krakowa i Pani Przewodnicząca Komisji Kultury i Ochrony Zabytków Rady Miasta Krakowa! Waga naszych podziękowań dla radnych miasta ma ciężar gatunkowy niewiele mniejszy. To Państwa uchwała sprzed 120 lat powołała nas do życia, a następnie to waszą władczą decyzją, wyrażaną uchwałami, nadawane nam były statuty, które w ciągu minionych 120 lat regulowały i regulują nadal nasze działanie, dostosowując ich treść do potrzeb mieszkańców. Ta ostatnia uchwała nadająca nam obecny statut, z 7 listopada 2018 roku, dała nam dokument odważny, nowoczesny, wyznaczający standardy legislacyjne dla rozwoju polskiego muzealnictwa.

Panie Przewodniczący Rady Muzeum! Kontynuując misję pierwszego przewodniczącego Rady, profesora Józefa Mitkowskiego, wraz z innymi członkami Rady sprawuje Pan dozór nad poziomem naszej naukowej, społecznej i artystycznej pracy. Wraz z uczonymi takiego kalibru, jak Janina Bieniarzówna, Karol Estreicher, Jan Marian Małecki, Roman Reinfuss czy Jerzy Wyrozumski, że przywołam tylko kilku spośród tych, którzy odeszli, udzielaliście i udzielacie naszej instytucji swojego autorytetu i powagi, za co szczerze i z uznaniem dziękujemy.

Koleżanki i Koledzy! Karolina Lanckorońska, odbierając 27 maja 1991 roku Krzyż Wielki Orderu Odrodzenia Polski, powiedziała: „Czy oddanie wszystkich sił temu, co się najbardziej kocha, jest zasługą? Myślę, że nie”. Dziękując każdemu z Was za zasługi na rzecz miasta, wiem, że podziękowań tych nie oczekujecie. Doprawdy nie wiem, jak uniknąć w tym miejscu słów zbyt wielkich. Nosimy po prostu Kraków w sobie. Wszystko inne z tego wynika.